

वृषाली जोशी

राजघराण्यातील माणकाची चोरी

AGATHA CHRISTIE'S

POIROT

The
THEFT OF
THE ROYAL RUBY

THE THEFT
OF THE ROYAL RUBY

राजघराण्यातील माणकाची चोरी

मूळ लेखिका – अगाथा ख्रिस्ती

मराठी अनुवाद – वृषाली जोशी

© वृषाली जोशी

सर्व हक्क अनुवादिकेच्या स्वाधीन. या अनुवादातील कोणताही भाग कोणत्याही माध्यमातून प्रसिद्ध करण्यासाठी अनुवादिकेची पूर्व परवानगी घेण्याची आवश्यकता आहे.

दूरभाष ९९२१७४६२४५

या मित्रांनो! घेऊन जा! लुटा! लुटा! लुटून न्या!

राजघराण्यातील माणकाची चोरी

हे पुस्तक फुकट नाही

यामागे अनेकांचे कष्ट व पैसे आहेत.

पण तरीही आम्ही ते वाचकांना विनामूल्य घेऊ देतो.

कारण ई पुस्तक एकदा बनलं की एकजण वाचो वा एक लाख.

आमचं काहीच कमी होत नाही.

उलट आनंद वाढतो.

मजा येते.

पण

तुम्ही ते फुकट का घ्यावं?

तुम्हालाही काही देता येईल.

असे काही द्या ज्याने ई साहित्यच्या लेखकांना, टीमला आणि तुम्हालाही आनंद मिळेल

आणि तुमचं काहीच कमी होणार नाही.

तुम्ही आशिर्वाद आणि शुभेच्छा द्या

लेखकांना फोन करून दाद द्या

आपल्या मित्रांचे मेल पत्ते आम्हाला द्या

मित्रांना हे पुस्तक मेल आणि Whatsapp करा

ई साहित्यचे फ़ेसबुक पेज, इन्स्टाग्राम, टेलिग्राम यांवर स्वतः जा व इतरांना आमंत्रित

करा. सोशल मिडियावर ई साहित्यचा प्रचार करा.

सर्वात बहुमोल अशा तुमच्या सूचना द्या

दाद म्हणजे स्तुतीच असावी असे नाही. प्रांजळ मत, सूचना, टीका, विरोधी मत यांचे स्वागत आहे. प्रामाणिक मत ज्याने लेखकाला व ईसाहित्य टीमला प्रगती करण्यासाठी दिशा ठरवण्यास मदत होईल. मराठीत अधिक कसदार लेखन व्हावे व त्यातून वाचक अधिकाधिक प्रगल्भ व्हावा. अखेर संपूर्ण समाज एका नव्या प्रबुद्ध उंचीवर जात रहावा.

राजघराण्यातील माणकाची चोरी

लेखिका : अगाथा ख्रिस्ती

अनुवादिका: वृषाली जोशी

चलभाष : १९२१७४६२४५

इमेल – vrishalisjoshi@gmail.com

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क अनुवादिकेकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण वा नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रूपांतर करण्यासाठी अनुवादिकेची परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई केली जाईल.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

प्रकाशन : ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.com

esahity@gmail.com

Whatsapp- 9987737237

प्रकाशन : ३ जानेवारी २०२२

©esahity Pratishthan®2022

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध .
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फॉरवर्ड करू शकता .
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापूर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापूर्वी ई प्रतिष्ठानची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

अगाथा ख्रिस्ती

अगाथा ख्रिस्ती ही जगातील पुस्तक खपाचा उच्चांक गाठलेली व जिच्या लिखाणावर आधारित असे अनेक नाटक व सिनेमे निघाले, अशी प्रसिद्ध इंग्लिश लेखिका होती. सुमारे शंभर भाषांमध्ये तिच्या पुस्तकांचे अनुवाद झाले.

पहिल्या महायुद्धात ती परिचारिका म्हणून काम करत होती. तिची पहिली कादंबरी 'The Mysterious Affair of Styles' ही १९२० मध्ये प्रकाशित झाली. त्यात तिने हर्क्युल पायरो या गुप्तहेराची निर्मिती केली. पुढे २५ कादंबऱ्यांमध्ये तेच पात्र रहस्ये सोडवत राहिले. 'The Murder of Roger Ackroyd' या १९२६ मध्ये प्रकाशित झालेल्या कादंबरीपासून मिस जेन मार्पल ही स्त्री गुप्तहेर पुढे आली व त्यापुढील ७५ कादंबऱ्यांमध्ये तीच रहस्ये सोडवत राहिली. Mousetrap [१९५२] हे तिचे नाटक पहिल्यांदा एका थिएटरमध्ये रंगमंचावर सतत २१ वर्षे चालले व त्याचे ८८६२ प्रयोग झाले. तर दुसऱ्या थिएटरमध्ये रंगमंचावर सतत २०२० सालापर्यंत

चालू होते व त्याचे २८००० प्रयोग झाले. 'And then There Were None' यावर आधारित हिंदी सिनेमा 'गुमनाम' तुम्हाला नक्कीच माहिती असेल.

१९२० मध्ये आर्चिबाल्ड ख्रिस्ती या तिच्या नवऱ्याने घटस्फोट मागितला. तेव्हा ती नाहीशी झाली. यथावकाश ती सापडली व तिने १९३० मध्ये पुरातत्वशास्त्रज्ञ सर मॅक्स मॅलोवनशी लग्न केले. तिने अब्दुतरम्य कादंबऱ्याही लिहिल्या. उदाहरणार्थ, *Absent in the Spring* ही १९४४ मध्ये लिहिलेली कादंबरी.

प्रस्तुत कादंबरी हा तिने लिहिलेल्या *The Theft Of The Royal Ruby* चा अनुवाद आहे. या कादंबरीवरीवर निर्मित टेलिव्हिजन सिरियल आणि चित्रपट गाजले होते.

THE THEFT OF THE ROYAL RUBY

राजघराण्यातील माणकाची चोरी

हर्क्युल पायरो म्हणाला, “मला फार पश्चात्ताप होतो आहे.”

त्याला थांबवून मध्येच बोलले गेले, पण उद्धटपणे नव्हे. ते थांबवणे विरोधभासात्मक असण्यापेक्षा, गोड, कसबपूर्ण, मन वळवणारे होते.

“मिस्टर पायरो, कृपया थंडपणे नकार देऊ नका. यात राज्याचे महत्वाचे भवितव्य दडलेले आहे. तुमची मदत मिळाली, तर ते फार चांगले ठरेल.”

हर्क्युल पायरो हात हलवत म्हणाला, “तुम्ही फार दयाळू आहात, पण वर्षाच्या या ऋतुत, तुमच्या विनंतीला मी मान देऊ शकत नाही -- “

परत मिस्टर जेसमॉन्ड त्याचे मन वळवत मध्येच बोलले, “ख्रिसमसचा काळ आहे. इंग्लंडच्या गावाकडील जुन्या पद्धतीचा ख्रिसमसचा काळ आहे.”

हर्क्युल पायरो शहारला. वर्षातील या ऋतुत, इंग्लंडच्या गावाकडील विचाराने त्याला आकर्षित केले नाही.

मिस्टर जेसमॉन्ड जोर देत बोलले, “छान जुन्या पद्धतीचा ख्रिसमसचा काळ!”

हर्क्युल पायरो बोलला, “मी काही इंग्लिश माणूस नाही. माझ्या देशात ख्रिसमस मुलांचा सण असतो. नववर्ष म्हणून आम्ही तो साजरा करतो.”

मिस्टर जेसमॉन्ड म्हणाले, “आहा, पण इंग्लंडमधील ख्रिसमस म्हणजे एक मोठी गोष्ट असते आणि मी तुम्हाला खात्री देतो, की किंग्ज लेसीमध्ये तुम्हाला तो उत्तम प्रकारे पहायला मिळेल. तुम्हाला माहिती आहे का, की ते एक आश्चर्यकारक जुने घर आहे. त्या घराची एक बाजू तर चौदाव्या शतकातील आहे.”

पायरो परत शहारला. चौदाव्या शतकातील घराचा विचाराने, त्याला भीतीने ग्रासून टाकले. इंग्लंडमधील जुन्या ऐतिहासिक घरांमध्ये नेहमी त्याला फार त्रास झालेला होता. त्याने कौतुकाने कुठलीही गैरसोय टाळणाऱ्या त्याच्या आधुनिक आरामशीर सदनिकेतील अलीकडील नव्या उपकरणांकडे पाहिले.

तो ठामपणे बोलला, “हिवाळ्यात मी लंडन सोडत नाही.”

मिस्टर जेसमॉन्डने प्रथम त्याच्या मित्राकडे व नंतर परत पायरोकडे कटाक्ष टाकत म्हटले, “मिस्टर पायरो, मला वाटते, की ही किती गंभीर गोष्ट आहे, हे तुम्हाला फारसे पटलेले दिसत नाही.

पायरोचा दुसरा पाहुणा आतापर्यंत नम्रपणे 'काय कसे काय' सोडून काही बोलला नव्हता. त्याने आता त्याच्या छान पॉलिश केलेल्या चकचकीत बुटांकडे बघत, त्याच्या कॉफीच्या रंगाच्या चेहऱ्यावर टोकाचे उदास भाव आणले. तो तेवीसपेक्षा जास्त मोठा नव्हता. तरुण होता. तो फार त्रासलेला दिसत होता.

हर्क्युल पायरो म्हणाला, "हो. हो. अर्थात हे गंभीर प्रकरण आहे. मी त्याची भलावण करतो. महाराजांना माझी पूर्ण सहानुभूती आहे."

मिस्टर जेसमॉन्ड म्हणाले, "हे पद फार नाजूक आहे."

पायरोने त्याची दृष्टी तरुणाकडून, त्याच्या वयाने मोठ्या मित्राकडे वळवली. जर कुणाला मिस्टर जेसमॉन्ड यांचे एका वाक्यात वर्णन करायचे असेल, तर ते मोठे जबाबदारीचे काम ठरले असते. त्यांचे व्यवस्थित बसणारे, पण फार उठून न दिसणारे कपडे, कमावलेला व कधीच वरच्या पट्टीत न जाणारा सुखावह आवाज, कानशीलांवर विरळ झालेले तपकिरी झाक असलेले केस आणि फिकट गंभीर चेहरा. पायरोला असे वाटले, की त्याला एकच मिस्टर जेसमॉन्ड माहिती नसून, त्या काळातील एक डझन मिस्टर जेसमॉन्ड माहिती आहेत व सर्वजण आता किंवा नंतर एकच शब्दप्रयोग करत आहेत, 'फार नाजूक असलेले पद.'

पायरो बोलला, पोलीस फार चांगला अंदाज असलेले असू शकतील."

मिस्टर जेसमॉन्डनी त्यांचे डोके खात्रीपूर्वक हलवले. ते म्हणाले, "पोलीस नको, आम्हाला जे परत मिळवायचे आहे --- ते परत मिळवण्यासाठी, आपण कोर्टात जाऊन केस चालवणे, जवळजवळ अशक्य आहे, कारण त्यामुळे फारच गाजावाजा होईल. ते माणिक कोणी घेतले, याबद्दल आम्हाला संशय आहे. पण नक्की माहिती नाही."

पायरो परत म्हणाला, "तुम्हाला माझी सहानुभूती आहे."

जर त्याने कल्पना केली, की त्याची सहानुभूती त्याच्या दोन पाहुण्यांना अर्थपूर्ण वाटते आहे, तर ते चुकीचे होते. त्यांना सहानुभूती नको होती. त्यांना प्रत्यक्ष मदत हवी होती. मिस्टर जेसमॉन्ड परत एकदा इंग्लंडच्या ख्रिसमसमधील आनंदाबद्दल बोलू लागले. ते म्हणाले, “त्या खऱ्या, जुन्या पद्धतीच्या ख्रिसमसचे प्रस्थ अलीकडे कमी होत चालले आहे. हल्ली लोक तो सण हॉटेलात साजरा करतात. पण एकत्र कुटुंब, मुलेबाळे, त्यांचे मोजे, ख्रिसमसचे झाड, टर्की, प्लमचा केक आणि फटाके याबरोबर साजरा केलेला ख्रिसमस म्हणजे क्या बात है! बाहेर तयार केलेला बर्फाचा माणूस --- “

नेमकेपणे व कडकपणे पायरो मध्येच बोलला, “पण बर्फाचा माणूस तयार करायला बर्फ तर पाहिजे. इंग्लिश ख्रिसमससाठी कुणी दुकानातून बर्फ मागवू शकत नाही.”

मिस्टर जेसमॉन्ड म्हणाले, “मी आजच हवामानविषयक कार्यालयातील एका मित्राबरोबर बोलत होतो, आणि तो मला सांगत होता, की या ख्रिसमसमध्ये बर्फ पडायची शक्यता आहे.”

पायरो नेहमीपेक्षा जास्त जोरदारपणे शहारत बोलला, की हे बोलणे चुकीचे आहे. “देशातील बर्फ! ते तर अजूनच भयंकर आहे. मोठे, गार दगडी घर.”

मिस्टर जेसमॉन्ड म्हणाले, “मुळीच नाही. गेल्या दहा वर्षांत गोष्टी खूप बदलल्या आहेत. तेलावर चालणारे पूर्ण घराचे उष्णतामान राखणारे प्रकार आले आहेत.”

पायरोने प्रथमच मतावर थोडे हेलकावत विचारले, “किंगज लेसीमध्ये ते आहे का?”

मिस्टर जेसमॉन्ड ती संधी घेत म्हणाले, “हो खरेच आहे. आणि सुंदर गरम पाण्याची सोयदेखील आहे. प्रत्येक बाथरूममध्ये, गरम पाणी येते. माझ्या प्रिय

पायरो, मी तुम्हाला खात्री देतो, किंग्ज लेसीमध्ये हिवाळ्यात आरामशीर असते. घरही छान उबदार असते.

पायरो म्हणाला, “हे फार अशक्य वाटते.”

व्यावहारिक आरामदायीपणे मिस्टर जेसमॉन्ड त्यांच्या म्हणण्यापासून थोडे ढळत खासगी स्वरात म्हणाले, आम्ही ज्या कठीण परिस्थितीतून जात आहोत, त्याचे तुम्ही नक्कीच कौतुक कराल.”

पायरोने मान हलवली. खरेच समस्या आनंदी नव्हती. स्वदेशी राज्यातील एका श्रीमंत व महत्वाच्या राजाचा एकुलता एक मुलगा असलेला, भावी तरुण हुकुमशहा काही आठवड्यांपूर्वी लंडनमध्ये आला होता. त्याचा देश अस्वस्थपणातून व असमाधानातून जात होता. कायम पौर्वात्य जीवनशैली राखलेल्या वडिलांशी तो एकनिष्ठ असला, तरी तरुण पिढीचे लोकप्रिय मत काहीसे डळमळीत होते. त्याचे मूर्खपणाचे वागणे पाश्चिमात्य होते. त्यामुळे त्याचे तिथे पटत नसे.

तरीही अलीकडे, त्याचे लग्न जाहीर झाले होते. केंब्रिजमध्ये शिकलेल्या त्याच्या रक्ताच्या, तरुण चुलत बहिणीबरोबर त्याचे लग्न ठरले होते. तिच्या स्वतःच्या देशात, तिच्यावरील पाश्चिमात्य प्रभाव न दिसण्याची काळजी ती घेत होती. लग्नाची तारीख जाहीर झाली आणि राजकुमाराने इंग्लंडचा प्रवास केला. त्याने त्याच्याबरोबर घरातील काही प्रसिद्ध हिरे आणले होते. कार्टीअर कंपनी ते योग्य प्रकारे आधुनिक पद्धतीने प्रदर्शित करत होती. त्यात एक प्रसिद्ध माणिक होते. ते जुन्या पद्धतीच्या नेकलेसमधून काढून, प्रसिद्ध सराफाकडून त्याला नवीन उजाळा दिला गेला होता. सर्व छान चालू असतांना, अचानक एक अडथळा आला. इतक्या तरुण माणसाकडे एवढी संपत्ती आणि उच्च अभिरुची असेल, पण चांगल्या प्रकारची दूरदृष्टी असू नये! पण तिथे काही नाराजी दिसत नव्हती. तरुण राजपुत्रांनी अशा प्रकारे

स्वतःचे मनोरंजन करून घेणे गृहीत धरलेले होते. राजपुत्राने त्याच्या मैत्रिणीला बॉन्ड रस्त्यावर फिरायला नेऊन, तिने त्याला दिलेल्या आनंदाची भेट म्हणून पाचूची बांगडी किंवा हिऱ्याची पिन मिळवावी, हे अगदी नैसर्गिक व योग्य मानले गेले होते. त्यावेळी राजपुत्राबरोबर नाचणाऱ्या त्याच्या आवडत्या मुलीला त्याच्या वडीलांनी कॅडीलॅक मोटार भेट दिली. पण राजपुत्र त्याहून जास्त योग्य प्रकारे वागत नव्हता. त्या मुलीच्या आवडीने भारावून जाऊन, त्याने तिला माणिक बसवलेले नवीन नेकलेस दिले. आणि शेवटी तर इतका मूर्खपणा केला की तिच्या विनंतीला मान देऊन, तिला ते एका संध्याकाळपुरते घालायची परवानगी दिली!

त्याचा तात्पुरता परिणाम दुःखी झाला. ती मुलगी जेवणानंतर तिच्या नाकावर पावडर लावण्यासाठी गेली. बराच वेळ झाला, तरी ती आली नाही. ती तेथून दुसऱ्या दाराने बाहेर पडली आणि हवेत विरून गेली. महत्वाची दुःखदायक बाब ही होती, की माणिक बसवलेले नवीन नेकलेस तिच्याबरोबर गायब झाले.

तर असे घडले होते. ते चार लोकात सांगताही येत नव्हते. सांगितले तर त्याचा परिणाम फार वाईट झाला असता. ते नुसते माणिक नव्हते. ती ऐतिहासिक महत्वाची ठेव होती. तिचे नाहीसे होणे व ते नको त्या प्रमाणात जाहीर होणे, हे गंभीर राजकीय परिणाम घडवणारे ठरले असते.

मिस्टर जेसमॉन्ड ही हकीगत सोप्या शब्दात मांडणारे नव्हते. ते त्याला लांबण लावत होते. मिस्टर जेसमॉन्ड नक्की कोण आहेत, ते पायरोला कळत नव्हते. त्याला त्याच्या करीयरमध्ये अजून एक मिस्टर जेसमॉन्ड भेटले होते. ते गृहखात्याशी संबंधित होते, की लोकसेवा आयोगाच्या कुठल्या महत्वाच्या शाखेशी निगडीत होते, हे काही सांगितले गेले नव्हते. ते जनकल्याणासाठी नेमलेल्या कमिटीसाठी कार्यरत होते का, कुणास ठाऊक! पण माणिक परत मिळवायलाच हवे होते.

त्यामुळे मिस्टर जेसमॉन्ड नाजूकपणे आग्रह करत होते, की हे माणिक परत मिळवायचे काम फक्त मिस्टर पायरोच करू शकतात.

पायरोने शेवटी कबूल केले, की “कदाचित हो, पण माझी अशी सूचना आहे की तुम्ही मला हे सांगायला पाहिजे, की --- संशय कुणावर जातो आहे?”

“मिस्टर पायरो, चला आता हे काम तुम्ही अंगावर घ्या. हे काही तुमच्या शक्तीबाहेर नाही.”

“मी नेहमीच यशस्वी होतो, असे नाही.”

पण हा फसवा विनय आहे. पायरोच्या स्वरावरून असे स्पष्ट होत होते, की त्याने कुठलेही काम अंगावर घेणे, म्हणजे ते तडीस नेणेच होते.

मिस्टर जेसमॉन्ड म्हणाले, “राजपुत्र अगदी तरुण आहे. तारुण्यातील त्याच्या एका चुकीच्या निर्णयामुळे जर त्याचे पूर्ण आयुष्य लयास जाणार असेल, तर ते करुणापूर्ण आहे.”

पायरोने त्या चुकलेल्या तरुणाकडे दयाबुद्धीने पाहिले. तो धीर देत बोलला, “तरुणपणी माणसे मूर्खपणा करतात. आणि सामान्य माणसाला त्याचा काही फारसा फरक पडत नाही. चांगले वडील सांभाळून घेतात. कुटुंबाचा वकील, झालेल्या त्रासाच्या गाठी सोडवत बसतो. तरुण माणूस धडा शिकतो आणि शेवट गोड होतो. पण अशा परिस्थितीत हे अवघड आहे. त्यात अजून म्हणजे जवळ आलेले लग्न --

-- “

पहिल्यांदाच तरुणाने तोंड उघडले, “तेच तर. अगदी तेच मी म्हणतो आहे. ती माझी वाग्दत्त वधू खूप गंभीर आहे. ती आयुष्य खूप गंभीरपणे घेते. तिने केंब्रिजमधून खूप गंभीर कल्पना उचलल्या आहेत. माझ्या देशातही आधुनिक शिक्षण हवे. तशी विद्यापीठे पाहिजेत. खूप गोष्टी हव्या आहेत. लोकशाहीत, सगळ्यात, प्रगती हवी

आहे. माझ्या वडिलांच्या वेळी होते, तसे आता असणार नाही, असे ती म्हणते. त्यामुळे तिला माहिती आहे, की लंडनमध्येदेखील माझ्यात बदल होईल. मला आशा आहे, की या माणकाचे प्रकरण होणार नाही. प्रकरण झाले, तर प्रश्न येतो. हे माणिक अतिशय प्रसिद्ध आहे. त्याच्या मागे मोठा इतिहास आहे. खूप मृत्यु, खूनखराबा आहे.”

पायरो विचारपूर्वक म्हणाला, “मृत्यु? त्याने मिस्टर जेसमॉन्डकडे पाहिले. तो म्हणाला, “अशी आशा आहे की तितकी पाळी येणार नाही, नाही का?”

एखाद्या कॉंबडीने अंडे घालायचे ठरवावे आणि मग तसे करायचा विचार करावा, तसा विशिष्ट आवाज त्यांनी काढला.

ते नम्रपणा दाखवत म्हणाले, “नाही, खरेच नाही. माझी खात्री आहे, तसा काही प्रश्न नाही.”

पायरो म्हणाला, “तुम्ही खात्री देऊ शकत नाही. आतादेखील कुणालाही ज्याच्याकडे माणिक आहे, त्याच्याकडून ते हिसकावून घेण्याची इच्छा असेल. माझ्या मित्रा, क्षुल्लक गोष्टीसाठी कोण जीव टाकेल?

जास्तच नम्रपणा दाखवत, मिस्टर जेसमॉन्ड म्हणाले, “खरे तर मला असे वाटत नाही. आपल्याला फार तर्कवितर्क करायला लागेल. पण यात काही फायदा नाही.”

अचानक नामानिराळा होत, पायरो म्हणाला, “मी, मी एखाद्या राजकारण्याप्रमाणे सगळे काही तपासणार.”

मिस्टर जेसमॉन्डने त्याच्याकडे संशयाने पाहिले. स्वतःला सांभाळत ते बोलले, “मिस्टर पायरो, ठीक आहे मग. हे ठरले तर! तुम्ही किंगज लेसीला जाल?”

पायरोने विचारले, “आणि तिथे मी माझ्याबद्दल काय स्पष्टीकरण देऊ?

मिस्टर जेसमॉन्ड आत्मविश्वासाने हसले व बोलले, “ते सहज जमवता येईल. तुम्हाला मी खात्री देतो, की तिथे सर्व काही सुरळीत होईल. तुम्हाला ते गाव खूप आवडेल. ते सुंदर असून तेथील लोक आनंदी आहेत.”

“आणि तुम्ही मला त्या घरामध्ये तेलावर चालणारे पूर्ण घराचे उष्णतामान राखणारे उपकरण बसवलेले आहे म्हणालात, ते खरे आहे?”

मिस्टर जेसमॉन्डचा आवाज दुखावल्यासारखा येत होता. “हो. हो. ते तसेच आहे. मी तुम्हाला खात्री देतो, की तुम्हाला सगळे काही आरामशीर वाटेल.”

पायरो काही आठवत स्वतःशी पुटपुटला, “सगळ्या आधुनिक सुखसोयी म्हणे! ठीक आहे. मी ते खरे आहे, असे धरून चालतो.”

किंग लेसीमध्ये एका अडुसष्ट तापमानाच्या आरामशीर मोठ्या हॉलमध्ये, सजवलेल्या मोठ्या खिडकीशेजारी बसून, पायरो मिसेस लेसीशी बोलत होता. मिसेस लेसी सुईने काही काम करण्यात दंग होती. ती रेशमी कापडावर फुले भरत नव्हती किंवा क्रॉसस्टीचचे काम करत नव्हती. त्याऐवजी ती कल्पक नसलेले, ताटल्यांवर घालायच्या कापडांना हेम घालायचे काम करत होती. ते काम करता करता ती पायरोशी फार सुंदर वाटणाऱ्या मृदु आवाजात विचारपूर्वक बोलत होती.

“मला आशा आहे, की तुम्ही आमच्याकडील ख्रिसमसच्या मेजवानीचा आनंद घ्याल. मिस्टर पायरो, इथे फक्त आमचे कुटुंब असणार आहे. माझा नात, नातू व राजकुमाराचे आणि ब्रिजेटचे काही मित्र, त्याची चुलत बहिण, डायना आणि खूप जुना मित्र असलेला डेव्हिड वेलव्यन. ही कौटुंबिक पार्टी आहे.

एडविना मोरेकॉब म्हणाली, की तिला ते सगळे तसेच पहायचे आहे. जुन्या पद्धतीचा ख्रिसमस! आमच्यापेक्षा या जुन्या पद्धती पाळणारे कुणीच नसेल. तुम्हाला माहिती आहे का, की माझा नवरा खरेच भूतकाळात जगत असतो. तो बारा वर्षांचा

असतांना सगळे जसे होते आणि तो इथे सुट्टीसाठी येत असे, तसेच आजही असलेले त्याला आवडते.” ती स्वतःशीच हसली. “सगळ्या त्याच जुन्या गोष्टी, ख्रिसमसचे झाड, त्याला लटकवलेले भेटवस्तुंचे मोजे. ऑयस्टरचे सूप आणि टर्की --- दोन टर्की, एक उकळलेली आणि एक भाजलेली --- प्लमचे पुडिंग, रंगीबेरंगी फुलांचा गुच्छ आणि त्यावर बाकीची सजावट. आता आमच्याकडे सहापेनीचे नाणे नसते. कारण आता ते शुद्ध चांदीतले मिळत नाही. पण सर्व जुनी आईस्क्रीम्स, एल्व्हास प्लम्स, कार्ल्सबॅड प्लम्स, बदाम, रेझिन्स, साखरेत व आल्यात घोळवलेली फळे. माझ्या प्रिय, मी तर जणू तुम्हाला फोर्टनम आणि मेसनचे मेनूकार्डच वाचून दाखवत आहे!”

“बाईसाहेब, तुम्ही तर माझी भूक चाळवलीत.”

उद्या संध्याकाळपर्यंत आपल्याला सगळ्यांना घाबरवून टाकणारे अपचन होईल, असे मला वाटते.”

खिडकीबाहेरील मोठ्या ओरडण्याने व हास्याच्या गडगडाटाने तिच्या बोलण्यात विघ्न आले. तिने बाहेर डोकावून पाहिले.

मला माहिती नाही, की ते तिथे काही खेळ खेळत आहेत की काय करत आहेत. पण ही तरुण मंडळी आपल्या ख्रिसमसला कंटाळून जातील की काय असे मनात येऊन, मी नेहमी इतकी घाबरून असते. पण तसे काही नाही, तर एकदम उलटे आहे. आता माझे मुलगा, मुलगी व त्यांचे मित्र, हे ख्रिसमसबद्दल जास्त आधुनिक झाले आहेत. पण असे म्हणा, की हे सर्व बेकार व वरवरचे आहे. त्यांना असे वाटते, की कुठेतरी बाहेर हॉटेलमध्ये जाऊन नाच करणे जास्त बरे राहिल. नवीन पिढीला हे जास्त आकर्षक वाटते आणि शिवाय शाळेत जाणारी मुलेमुली नेहमी भुकेलेली

असतात, नाही का? मला वाटते, त्यांना शाळेत उपाशी ठेवले जाते. शेवटी एखादा जाणून असतो, की ती वाढीच्या वयाची मुले, तीन बळकट माणसांइतके खातात.”

पायरो हसून म्हणाला, “बाईसाहेब, मला तुमच्या ख्रिसमस पार्टीत सामील करून घेणे, हा तुमचा आणि तुमच्या नवऱ्याचा मोठेपणा आहे.”

मिसेस लेसी म्हणाली, “ओहो, त्यामुळे आम्ही दोघे आनंदित झालो आहोत. आणि जर तुम्हाला होरॅसचे बोलणे बरे वाटले नाही, तर लक्ष देऊ नका. त्याची तशीच बोलायची पद्धत आहे.”

तिचा नवरा कर्नल लेसी खरे तर असे म्हणाला, “मला कळत नाही की या मूर्ख परदेशी लोकांपैकी एकजण, तुम्हाला ख्रिसमसमध्ये का हवा आहे? त्याला कोणत्यातरी वेगळ्या वेळी इथे बोलावता येणार नाही का? मला हे परदेशी लोक आवडत नाहीत. ठीक आहे. ठीक आहे. तर एडविना मोरेकॉबला तो इथे आपल्यात हवा आहे. मला हे जाणून घ्यायला आवडेल, की त्यामुळे तिला काय मिळणार आहे? ख्रिसमसमध्ये तो इथे नसला तर तिला चालणार नाही का?”

मिसेस लेसी म्हणाली, “कारण तुम्हाला चांगले माहिती आहे, की क्लॅड्रीजला तसे हवे आहे.”

तिच्या नवऱ्याने तिच्याकडे भेदक नजरेने पाहिले आणि बोलला, “एम, तुझ्या मनात काही बेत शिजतो आहे का?”

तिचे निळे डोळे उघडत, एम म्हणाली, “बेत शिजतो आहे? अर्थात नाही, असे मी का करेन?”

वयस्क कर्नल लेसी हसला. ते लांबवरचे खोलवर गडगडाटी हसणे होते.

“जेव्हा तुझ्या मनात काही बेत शिजत असतो, तेव्हा तू सर्वात निरागस दिसतेस.”

या गोष्टी मनात आठवत, मिसेस लेसी बोलली, “एडविना म्हणाली कदाचित तुम्ही आम्हाला मदत कराल --- कसे, ते तुम्हाला माहिती नाही, याबद्दल माझी खात्री आहे. पण ती म्हणाली, की --- आमच्यासारख्याच परिस्थितीत असणाऱ्या तुमच्या मित्रांना तुम्ही एकदा अशी मदत केली होती. ठीक आहे. कदाचित मी काय बोलते आहे, ते तुम्हाला माहिती नसेल.”

पायरोने तिच्याकडे उत्तेजन देत पाहिले. ती सत्तरीकडे झुकली होती. ती पांढऱ्या केशांची पण अजूनही ताठ होती. तिचे गाल गुलाबी, डोळे निळे, हनुवटी करारी आणि नाक विचित्र होते.

पायरो बोलला, “जर मला करण्यासारखे काही असेल, तर मी ते आनंदाने करेन. मला समजल्याप्रमाणे, हे एका तरुण मुलीच्या मूर्ख प्रेमासंबंधी होते.”

मिसेस लेसी मान हलवत बोलला, “हो. ते असामान्य आहे, असे मला तुम्हाला सांगायचे आहे. शेवटी तुम्ही पूर्णपणे परके आहात.”

समजूतदार नसलेल्या आवाजात पायरो म्हणाला, “आणि परदेशी.”

मिसेस लेसी म्हणाली, “हो, पण त्यामुळे एक प्रकारे, बहुधा ते सोपे जाईल. काही झाले तरी एडविनाला असे वाटते आहे, तुम्हाला कदाचित काही माहिती असेल --- हे मी कसे सांगू बरे --- तुम्हाला या डेसमॉन्ड ली- वॉर्टले बद्दल काही उपयुक्त माहिती असेल.”

मिस्टर जेसमॉन्डच्या हुशारीची तारीफ करायला आणि स्वतःचा हेतू पूर्ण करण्यासाठी त्याने मोरेकॉब बाईचा सहजतेने केलेला उपयोग पाहून, पायरो क्षणभर

थांबला. त्याने नाजूकपणे सुरवात केली, “मी समजतो, डेसमॉड ली – वॉर्टलेची कीर्ती फारशी चांगली नाही?”

“नाही, खरेच नाही. त्याचे नाव फार वाईट आहे. पण साराचा संबंध आहे, तोपर्यंत आम्ही काही करू शकत नाही. हे कधीच चांगले ठरणार नाही, हे मी त्या तरुण मुलीला सांगते आहे, की काही माणसांना दुष्कीर्ती लाभलेली असते. ते त्यांना वाईट वागण्याची चालना देते, एवढेच!”

पायरो म्हणाला, “तुमचे खरेच, किती बरोबर आहे!”

मिसेस लेसी सांगू लागली, “मी तरुण असतांना, [ओहो, म्हणजे खूप वर्षापूर्वी] आम्हाला काही तरुणांविरुद्ध ताकीद देण्यात येत असे, आणि त्यामुळे आम्हाला त्यांच्यात रुची वाटत नसे. जर कोणी त्यांच्याबरोबर नाच करायचा प्रयत्न केला किंवा त्यांच्याबरोबर हरितगृहातील काळोखात राहिले, तर --- “ ती हसून म्हणाली, “त्यामुळे होरॅसला मी त्याला पाहिजे असलेल्या वाटेल त्या गोष्टी करू दिल्या नाहीत.”

पायरो म्हणाला, “मला सांगा, तुम्हाला नेमका कसला त्रास आहे?”

मिसेस लेसी म्हणाली, “आमचा मुलगा युद्धात मारला गेला. आमची सून साराला जन्म देऊन वारली. त्यामुळे सारा सतत आमच्याबरोबर असते आणि आम्हीच तिला वाढवले. कदाचित आम्ही तिला फार शहाणपणे वाढवले नाही --- मला माहिती नाही. पण मला वाटते, आम्ही तिला नेहमी शक्य तेवढे मोकळे सोडायला हवे होते.”

पायरो म्हणाला, “मला वाटते, ते योग्य ठरले असते. पण त्या काळच्या रूढींविरुद्ध सहसा कोणी जाऊ शकत नाही.”

मिसेस लेसी बोलली, “नाही. तेच तर मला वाटत असे. आणि अलीकडे अर्थात मुली तशा प्रकारच्या गोष्टी करतात.”

पायरोने तिच्याकडे प्रश्नार्थक नजरेने पाहिले.

मिसेस लेसी म्हणाली, “मला वाटते, एखादा ज्याप्रकारे ते व्यक्त करतो, ज्याला कॉफी बार पद्धत म्हणतात, ते सारामध्ये आले आहे. ती नाचायला जात नाही. समाजात तिचे तारुण्य मिरवायला किंवा त्या प्रकारचे काही करायला जात नाही. त्याऐवजी तिच्याकडे चेलसीला, नदीजवळ दोन फार चांगल्या नसलेल्या खोल्या आहेत. ती तिला आवडेल असे विनोदी कपडे घालते आणि चकचकीत हिरवे किंवा काळे फार जाड मोजे घालते. [मला नेहमी वाटते, तिला त्यात केवढे उकडत असेल!] आणि केस न धुता आणि न विंचरता फिरते.”

पायरो बोलला, “रोजच्या आयुष्याकडे पाहिले, तर हे अगदी नैसर्गिक आहे. ही हल्लीची फॅशन आहे. त्यांना तसेच वाढवले गेलेले असते. ”मिसेस लेसी म्हणाली, “बरोबर आहे. मी त्याची काळजी करत नाही. ती हल्लीची फॅशन आहे. ते तसेच आहे. पण तुम्ही असे पहा, ती या डेसमॉन्ड ली- वॉर्टलेबरोबर असते. आणि त्याची कीर्ती जरा अशीतशीच आहे. तो साधारणपणे, चांगल्या पैसेवाल्या मुलींवर जगतो. त्या त्याच्यावर भाळलेल्या असतात. त्याने होप नावाच्या मुलीशी जवळजवळ लग्न केले होते. पण तिच्या घरच्या लोकांनी तिला कोर्टाच्या संरक्षणाखाली ठेवले. आणि होरॅसला तेच हवे होते. तो म्हणतो, त्याला हे साराच्या संरक्षणासाठी केले पाहिजे. पण मला असे वाटत नाही. मिस्टर पायरो, की ही खरेच चांगली कल्पना आहे. म्हणजे मला म्हणायचे आहे, की ते स्कॉटलंड, आयर्लंड किंवा अर्जेन्टिनाला पळून जातील आणि लग्न करून किंवा त्याशिवाय तसेच रहातील. आणि जरी कोर्टाची सक्त मनाई किंवा तसेच काही असले, तरी --- ते काही खरे उत्तर नव्हे, नाही का? विशेषतः मूल

होण्याचा प्रश्न आला तर? तर त्यांना लग्न करावेच लागेल. आणि मग जवळजवळ नेहमीच मला असे वाटते, की वर्षा दोन वर्षांनी घटस्फोट होतो. मग मुलगी घरी येते. पुन्हा वर्षा दोन वर्षांनी एखाद्या मॅगळट मुलाशी लग्न करून स्थिरस्थावर होते. पण हे तसे दुःखीच असते. मला तरी तसे वाटते. जर मूल असेल, तर ते सावत्र बाप कितीही चांगला असला, तरी त्याच्याकडून वाढवले गेल्यास, सर्व काही आलबेल असत नाही. नाही. मला वाटते, माझ्या तारुण्यात जसे केले जायचे, तेच योग्य होते. म्हणजे असे, की पहिल्यांदा ज्याच्या प्रेमात मुलगी पडते, तो नंतर आवडेनासा होतो. मला आठवते मला एका तरुणाबद्दल --- आता त्याचे नाव आठवत नाही --- खूप प्रेम वाटत असे. किती विचित्र आहे, की मला त्याचे नावदेखील आठवत नाही. तिबीट असे त्याचे आडनाव होते. अर्थात माझ्या वडिलांनी त्याला घरी येण्याची जवळजवळ मनाई केली. तुम्हाला माहिती आहे का, की नंतर मी त्याला चार वर्षांनी पाहिले, तेव्हा मला वाटले की मी तेव्हा त्याच्यात असे काय पाहिले होते! मला तो फार मॅगळट तरुण वाटला. जाडा. आमच्यात काहीही रुचीपूर्ण संभाषण झाले नाही.”

पायरो काहीसे दिखारूपणे बोलला, “सर्वांना नेहमी असे वाटते, की त्यांचे तारुण्यातील दिवस हे सर्वात उत्तम दिवस होते.”

मिसेस लेसी म्हणाली, “मला माहिती आहे. हे दमवणारे आहे, नाही का? मी दमता कामा नये. पण त्याच वेळी मला माझ्या आवडत्या साराने डेसमॉन्ड ली-वोर्टलेबरोबर लग्न करायला नको आहे. ती आणि इथे रहाणारा डेव्हिड वेलव्यन इतके चांगले मित्र होते आणि एकमेकांचे इतके आवडते होते. आणि होरॅस आणि मी आशा करत होतो, की ते योग्य वयाचे झाल्यावर, त्यांचे लग्न करू. पण तिला तो आता आवडत नाही. ती डेसमॉन्ड ली-वोर्टलेच्या प्रेमात पडली आहे.”

पायरो म्हणाला, “बाईसाहेब, मला हे समजत नाही, तुमच्याबरोबर तो डेसमॉन्ड ली-वोर्टले आता घरी रहातो आहे का?”

मिसेस लेसी म्हणाली, “मी तेच तर म्हणते आहे. पण होरॅसने तिला त्याच्याशी भेटायला, बोलायला बंदी घातली आहे. अर्थात होरॅसच्या वेळी वडिलांनी किंवा पालकांनी, त्याला चांगले फटकेच दिले असते. होरॅसने त्याला घरी यायला बंदी केली आणि मुलीला त्याला भेटायला बंदी केली. मी त्याला सांगितले, की हा अगदी चुकीचा दृष्टीकोन आहे. मी म्हणाले, “नाही. त्याला इथे बोलाव. आपल्या ख्रिसमस पार्टीला त्याला व त्याच्या कुटुंबाला बोलाव. अर्थात माझा नवरा म्हणाला, की मी वेडी झाले आहे. पण मी म्हणाले, “काही झाले तरी, प्रिय, आपण हे करून तर बघू. तिला त्याला वेगळ्या माहोलमध्ये बघू दे. त्यांना आपले घर बघू दे. आपण त्याच्याशी नम्रपणे चांगले वागू. मग कदाचित त्याची तिच्यातील रुची कमी होईल.”

पायरो म्हणाला, “बाईसाहेब, मला वाटते, तुमचा दृष्टीकोन तुमच्या नवऱ्यापेक्षा शहाणपणाचा आहे.”

मिसेस लेसी संशय घेत बोलली, “मला आशा आहे, की ते तसे आहे. पण तसे अजून काही घडत नाही आहे. पण अर्थात तो इथे फक्त काही दिवसच होता.”

अचानक तिच्या सुरकुतलेल्या गालावर खळी पडली. “मिस्टर पायरो, मी तुमच्याजवळ एक कबुली देते. मला तो आवडतो. तरी मी त्याला मदत करू शकत नाही. म्हणजे मला खरे तर असे म्हणायचे नाही, की तो मला मनापासून आवडतो. पण मला तो छान वाटतो. हो. सारा त्याच्यात काय बघते, ते मला दिसू शकते. पण मी पुरेशी म्हातारी बाई आहे. आणि अनुभवावरून मी सांगू शकते, की त्याच्याबरोबर मला चांगले वाटत असले, तरी तो मुळीच चांगला नाही, असे मला वाटते.” मिसेस लेसीने तिला माहिती असल्याप्रमाणे सांगितले, “त्याच्याकडे काही चांगले गुण

आहेत. त्याने विचारले, तो त्याच्या बहिणीला घेऊन येऊ शकतो का. तिचे ऑपरेशन झाले होते आणि ती दवाखान्यात होती. तो म्हणाला, ख्रिसमसच्या काळात ती दवाखान्यात राहिली, तर हे इतके उदास करणारे ठरेल, म्हणून त्याने विचारले, मी तिला इथे आणले तर तुम्हाला काही त्रास होणार नाही ना? तो म्हणाला मी तिचे जेवण आणि बाकी साऱ्या जरूरीच्या वस्तु घेऊन येईन. तर मला वाटले, हे त्याने फार चांगले केले, नाही का, मिस्टर पायरो?”

पायरो विचारपूर्वक बोलला, “हा त्याचा जगावेगळा चांगुलपणा होता.”

“ओहो, मला माहिती नाही. तुम्हाला श्रीमंत मुलीवर प्रेम करतांना कुटुंबाबद्दलदेखील प्रेम असू शकते. तुम्हाला माहिती आहे का, सारा फार श्रीमंत मुलगी होणार आहे. म्हणजे फक्त आम्ही तिला काय देऊ, त्यामुळे नव्हे --- आणि अर्थात ते फार काही नसेल कारण जागेसकट बराचसा पैसा माझ्या नातवाला, कॉलीनला जाईल. पण तिची आई श्रीमंत होती आणि सारा एकवीस वर्षांची झाली, की तिला तिला वारसाहक्काने तो पैसा मिळेल. आता ती वीस वर्षांची आहे. नाही. मला नक्कीच असे वाटते, की त्याच्या बहिणीबद्दल डेसमॉन्डच्या मनात खूप प्रेम आहे. तो काही ढोंग करत नाही, की ती फार नवलपूर्ण आहे वगैरे. मला वाटते, ती शॉर्ट हँड टंकलेखिका आहे. ती लंडनमध्ये सचिव म्हणून काम करते. तो तिचे सामान घेऊन आला. त्याचा शब्द त्याने पाळला. अर्थात नेहमी नाही, पण बरेच वेळा. म्हणून मला वाटले त्याच्याकडे काही चांगले गुण आहेत. पण त्याच वेळी, मला साराने त्याच्याशी लग्न करायला नको आहे.” मिसेस लेसी निश्चयपूर्वक बोलली.

पायरो म्हणाला, “मला जे काही सांगण्यात आले, आणि मी जे काही ऐकले, ते मोठे संकटच ठरेल.”

मिसेस लेसीने विचारले, “तुम्ही आम्हाला काही मदत करू शकाल, असे तुम्हाला वाटते का?”

पायरो उत्तरला, “हो. मला वाटते, ते शक्य आहे. पण मला मी फार काही करेन, असे वचन द्यायची इच्छा नाही. बाईसाहेब, या जगातील डेसमॉन्ड ली-वोर्टले हुशार आहे. पण दुःख करू नका. एखादा कदाचित फार थोडे काही करू शकतो. दयाळूपणे मला ख्रिसमस पार्टीत सामील करून घेतल्याबद्दल, काही झाले तरी मी माझ्याकडून प्रयत्नांची पराकाष्ठा करेन.” त्याने त्याच्याभोवती पाहिले. “अलीकडील दिवसात ख्रिसमस पार्टी करणे सोपे नाही.”

मिसेस लेसी सुस्कारा टाकून व पुढे वाकून म्हणाली, “ते खरे आहे. मिस्टर पायरो, तुम्हाला माहिती आहे का, मी कसले स्वप्न बघते --- मला काय मिळालेले आवडेल?”

“मला सांगा, बाईसाहेब.”

“मला एक छोटासा आधुनिक बंगला हवा आहे. नाही, खरे तर बंगला नाही पण छोटेसे, आधुनिक, सहज चालवता येईल असे येथील बागेतील घर. त्यात सर्व सुखसोयींनी युक्त असे स्वयंपाकघर हवे. फार मोठे पॅसेज नकोत. सर्व काही साधे आणि सोपे!”

“ही फार व्यवहार्य कल्पना आहे.”

मिसेस लेसी म्हणाली, “ही माझ्यासाठी व्यवहार्य कल्पना नाही. माझ्या नवऱ्याला या जागेचे कौतुक आहे. त्याला इथे रहायला आवडते. थोडी गैरसोय असली, तरी त्याला चालते. आणि छोटेसे, आधुनिक, सहज चालवता येईल असे येथील बागेतील घर, त्याला आवडत नाही.

“त्यामुळे तुम्ही त्याच्या आवडीसाठी तुमची इच्छा मारता?”

मिसेस लेसीने धीर गोळा केला. ती बोलली, “मला तो माझा त्याग वाटत नाही, मिस्टर पायरो, मी माझ्या नवऱ्याशी लग्न केले, ते त्याला सुखी करण्यासाठी. तो चांगला नवरा आहे. ही सर्व वर्षे त्याने मला खूप सुखात ठेवले आहे. मलाही त्याला आनंद द्यायला आवडतो.”

पायरो म्हणाला, “म्हणजे तुम्ही इथे रहाणे चालू ठेवाल.”

मिसेस लेसी बोलली, तसे हे फार गैरसोयीचे नाही.”

पायरो घाईने बोलला, “खरे तर हे खूप आरामदायी आहे. येथील तेलावर चालणारे पूर्ण घराचे उष्णतामान राखणारे उपकरण, बाथरूममधील गरम पाण्याची सोय, हे खूप छान आहे.”

मिसेस लेसी बोलली, “या सुखसोयी करून घेण्यासाठी आम्ही भरपूर पैसे मोजले आहेत. आम्ही या घराचे विकसन करण्यासाठी, काही जमीन विकली. मला वाटते, ते असे म्हणतात. नशीबाने, घराच्या दुसऱ्या बाजूला दृष्टीक्षेपात न येणारी बाग आहे. तो चांगले दृष्य नसलेला जमिनीचा तुकडा होता. पण आम्हाला त्याची चांगली किंमत मिळाली. त्यामुळे आम्हाला घरात हव्या त्या सुधारणा करून घेता आल्या.”

“पण सेवेसाठी माणसे मिळतात का?”

“हो, छान मिळतात. तुम्हाला वाटते, त्यापेक्षा छान मिळतात. अर्थात पूर्वी माणसे घरात थांबून जशी काळजी घेतली जायची, तशी अपेक्षा करणे चुकीचे आहे. वेगवेगळ्या गावात वेगवेगळे लोक आले. दोन बायका सकाळी येतात. दुसऱ्या दोन बायका दुपारी जेवण बनवायला व साफसफाईला येतात. कामाला माणसे सहज मिळतात. अर्थात ख्रिसमसच्या बाबतीत आम्ही नशीबवान आहोत. मिसेस रोझ दर ख्रिसमसला येते. ती फार चांगली स्वयंपाकीण आहे. ती दहा वर्षांपूर्वी निवृत्त झाली.

पण आमच्या कोणत्याही गरजेला ती धाऊन येते. मग माझा आवडता पेव्हेरल आहे.”

“तुमचा स्वयंपाकी?”

“हो. तो निवृत्त झाला असून त्याला आम्ही पेन्शन देतो. तो लॉजवळ लहानशा घरात रहातो. तो इतका कर्तव्यदक्ष आहे, की तो दर ख्रिसमसला येतो. मिस्टर पायरो, मी खरेच इतकी घाबरते, कारण तो फार म्हातारा असून, थरथरतो. मला भीती वाटते, की त्याने जड काही उचलले, तर ते पडेल. त्याला बघणे, म्हणजे खरोखर त्रास आहे. त्याचे हृदय देखील कमकुवत आहे त्यामुळे त्याने जास्त काम करायला नको, असे मला वाटते. पण त्याला येऊ दिले नाही, तर त्याच्या भावना दुखावतील. तो आनंदाने चित्कारतो आणि चित्रविचित्र आवाज काढतो. तो आमच्या चांदीच्या भांड्यांची दुर्दशा बघून रागावतो आणि त्याच्या येथील तीन दिवसात, सर्व काही चकाचक करून टाकतो. हो. तो आवडता, विश्वासू मित्र आहे.” एवढे बोलून, ती पायरोकडे बघून हसली. “तर अशा तऱ्हेने आमचा ख्रिसमस आनंदात जातो. ती खिडकीबाहेर बघत बोलली, “आणि पांढरा ख्रिसमसदेखील. बघा बर्फ पडू लागला. मुले येऊ लागली. मिस्टर पायरो, तुम्ही त्यांना भेटायला पाहिजे.

मोठ्या समारंभपूर्वक पायरोची ओळख करून दिली गेली. पहिल्यांदा कॉलीन आणि मायकेलशी, शाळेत जाणारा मुलगा आणि त्याचा मित्र. ती छान आणि नम्र पंधरा वर्षांची मुले होती. एक गोरा व एक काळा. मग त्यांची पुतणी, काळ्या केसांची, साधारण त्याच वयाची, खूप तरतरीत ब्रिगेट.

मिसेस लेसी म्हणाली, “आणि ही माझी नात, सारा.”

पायरोने थोड्या कुतुहलाने तिच्याकडे पाहिले. ती लाल केसांचा पुंजका असलेली आकर्षक मुलगी होती. ती थोडी उदास आणि आजीला धीटपणे विरोध करणारी वाटली.

“आणि हा मिस्टर ली-वोर्टले.”

मिस्टर ली-वोर्टलेने कोळ्याचा लांडा शर्ट व घट्ट, काळी जीन घातली होती. त्याचे केस लांब होते. त्याने त्या सकाळी दाढी केली होती की नाही, अशी शंका वाटत होती. त्याच्या विरुद्ध डेव्हिड वेलव्यन नावाच्या धष्टपुष्ट, शांत व हसऱ्या मुलाशी पायरोची ओळख करून दिली गेली. तो साबण आणि पाणी याचा मुक्त वापर करत असावा. तिथे अजून एकजण होता. सुंदर पण धास्तावलेली वाटणारी डायना मिडलटन, नावाची मुलगी. चहा आणला गेला. बनपाव, क्रम्पेट्स, सँडविचेस आणि तीन प्रकारचे केक. पार्टीतील तरुण मंडळींनी चहाची स्तुती केली. कर्नल लेसी शेवटी आला व उत्साही आवाजात बोलला, “ओहो, चहा? हो, चहा.”

त्याला त्याच्या बायकोने चहा आणून दिला. त्याने दोन बनपाव घेतले. डेसमॉन्ड-ली-वोर्टलेकडे एक कटाक्ष टाकला. आणि त्याच्यापासून जितके लांब बसता येईल, तितका बसला. तो दाट भुवया असलेला मोठा माणूस होता. त्याच्या चेहरा हवा लागून लाल झालेला होता. तो सुसंस्कृत घरातील माणसापेक्षा शेतकरी वाटत होता.

तो बोलला, “बर्फ पडू लागला आहे. आता पांढरा ख्रिसमस येणार आहे.”

चहानंतर पार्टीतले लोक विखुरले.

मिसेस लेसी म्हणाली, “माझी अशी अपेक्षा आहे, की आता ते जाऊन त्यांचे टेपेकॉर्डर चालू करतील. तिने खोली सोडणाऱ्या तिच्या नातवाकडे उदारपणाचा आव आणत बघितले. “मुले त्यांच्या खेळण्यातील सैनिकांबरोबर खेळणार आहेत.”

असे म्हणायचा तिचा सूर होता. ते भीतीदायक रीत्या तंत्रज्ञानप्रेमी झाले आहेत. आणि त्याबद्दल ते हट्टी आहेत.”

पण ब्रिगेट आणि मुलांनी तळ्यावर जाऊन त्यावरील बर्फ बघायचे ठरवले. तो घसरण्याच्या खेळासाठी ठीक राहिल का, असे त्यांना बघायचे होते. कॉलीन म्हणाला, “मला वाटले, आज सकाळी आपल्याला बर्फात घसरायचा खेळ खेळता येईल. पण वयस्क होडकीन नाही म्हणाला. तो सतत फार काळजी करत असतो.”

डायना मिडलटन मृदुपणे म्हणाली, “डेव्हिड, चालायला चल.”

डेव्हिडने साराच्या लाल केसांकडे बघत क्षणभर आढेवेढे घेतले. ती डेसमॉन्ड-ली-वोर्टलेच्या शेजारी त्याच्या दंडावर हात ठेऊन, त्याच्या चेहऱ्याकडे बघत उभी होती.

डेव्हिड वेलव्यन बोलला, “ठीक आहे, चल.”

डायनाने त्याच्या दंडावर तिचा हात सरकवला. ते बागेत उघडणाऱ्या दाराकडे वळले. सारा म्हणाली, “डेसमॉन्ड, आपणही जायचे का? घरात फार कोंदट वाटते आहे.”

डेसमॉन्ड बोलला, “कुणाला चालायचे आहे? मी माझी गाडी काढतो. आपण स्पेकल्ड बोरकडे जाऊन, पेय पिऊ.” सारा कां कू करत बोलली, “आपण व्हाईट हार्टमधील लेडबरी बाजारात जाउया. जास्त मजा येईल.”

साऱ्या जगासाठी ती ते शब्दात मांडू शकली नसती, तरी तिला स्थानिक पेयपानगृहात डेसमॉन्डबरोबर जायचे नव्हते. ते काहीसे किंग्ज लेसीच्या शिष्टाचारात बसले नसते. किंग्ज लेसीच्या घरातील बायकामुली कधी स्पेकल्ड बोरमध्ये गेल्या नव्हत्या. तसे केल्यास ते कर्नल व त्यांच्या बायकोसाठी कमीपणाचे ठरले असते. आणि डेसमॉन्ड-ली-वोर्टले म्हणाला असता, का नाही? क्षणभर सारा रागावून मनात

म्हणाली, की का नाही. आवडत्या आजोबा व आजीला कुणी तशीच गरज असल्याशिवाय दुखावणार नाही. ते फार चांगले होते. तिला तिचे आयुष्य जगू देत होते. पण त्यांना हे कळत नसे, की ती चेल्सीमध्ये का रहाते. पण त्यांनी ते मान्य केले होते. ते अर्थात एममुळे होते. आजोबांनी नक्कीच तमाशा केला असता.

सारा तिच्या आजोबांना ओळखून होती. डेसमॉन्डला इथे आजोबांनी कधीच बोलावले नसते केवळ आजीमुळे तो इथे होता. एम आजी तिची नेहमीच आवडती होती.

डेसमॉन्ड त्याची गाडी आणायला गेला, तेव्हा साराने तिचे डोके परत घराच्या हॉलमध्ये घातले. ती म्हणाली, “आम्ही लेडबरी बाजारात जातो आहोत. तिथे व्हाईट हार्टमध्ये आम्ही पेयपान करू.”

तिच्या आवाजात थोडी धीट अरेरावी होती. पण मिसेस लेसीला ती जाणवली नाही.

“ठीक आहे प्रिय मुली, मला खात्री आहे, की ते छान ठरेल. डेव्हिड आणि डायना फिरायला गेले आहेत. मी इतकी आनंदी आहे. डायनाला इथे बोलवायचे माझ्या डोक्यात आले, म्हणून बरे झाले. फक्त बावीस वर्षांच्या विधवेला एकटे ठेवणे, फार वाईट ठरले असते. मला आशा आहे, की ती लवकरच पुन्हा लग्न करेल.”

साराने तिच्याकडे रोखून बघितले. “एम, तुला काय म्हणायचे आहे?”

मिसेस लेसी मोठ्या आनंदाने म्हणाली, “हा माझा छोटसा बेट आहे. मला ती डेव्हिडकरता योग्य वाटते. अर्थात मला माहिती आहे, की तो तुझ्यावर जीवापाड प्रेम करतो. प्रिय सारा, तुझी त्याची जोडी ठीक वाटत नाही. तो तुझ्यासारखा नाही. पण मला त्याला नाराज करायचे नाही. त्याला डायना नक्कीच योग्य ठरेल.”

सारा म्हणाली, “तू मोठी जोड्या जुळवणारीच निघालीस.”

मिस लेसी बोलली, “मला माहिती आहे. मोठ्या बायकांना नेहमी माहिती असते. मला वाटते, डायना त्याच्यावर आधीच मरते आहे. तुला असे वाटत नाही का, की त्या दोघांची जोडी चांगली जमेल?”

सारा म्हणाली, “मी असे म्हणणार नाही. डायना त्याच्यापेक्षा जास्त चांगली, जास्त भावनाशील व जास्त गंभीर आहे. मला वाटते, त्यांचे लग्न झाल्यास डेव्हिड कंटाळेल.”

मिसेस लेसी म्हणाली, “ठीक आहे, आपण बघू. काही झाले, तरी तुला तो नको असेल, हो ना प्रिय मुली?”

सारा पटकन म्हणाली, “खरेच, नको आहे. घाईने ती बोलली, “एम, तुला डेसमॉन्ड आवडतो, की नाही?”

मिसेस लेसी बोलली, “माझी खात्री आहे, की तो खूप चांगला आहे.”

सारा म्हणाली, “आजोबांना तो आवडत नाही.”

मिसेस लेसी बोलली, “त्याच्याकडून अशी अपेक्षा करणे चूक आहे, नाही का? पण हळूहळू त्याला ही कल्पना पसंत पडेल. प्रिय सारा, तू त्याला घाई करू नकोस. म्हातारे लोक सर्व काही सावकाशीने घेतात. तुझे आजोबा हट्टी आहेत पण ते बदलतील.”

सारा म्हणाली, “मी त्यांची काही पर्वा करत नाही. मला आवडेल तेव्हा, मी डेसमॉन्डशी लग्न करेन.”

“मला माहिती आहे, मुली. पण प्रयत्न चालू ठेव आणि त्याबद्दल समजून उमजून वाग. तुला माहिती आहे, तुझे आजोबा त्रास देतील. तुझे अजून वय झाले

नाही. एखाद्या वर्षात तू तुझ्या मनासारखे करू शकतेस. मी अशी अपेक्षा करते, की होरॅस त्यापूर्वीच समजूतदारपणा दाखवेल.”

सारा बोलली, “प्रिय आजी, तू माझ्या बाजूने आहेस ना? तिने तिचे हात आजीच्या गळ्यात घातले. आणि प्रेमभराने तिचा पापा घेतला.

मिसेस लेसी म्हणाली. “मला तू सुखी व्हायला पाहिजे आहेस. ओहो, तुझा प्रियकर गाडी घेऊन आला आहे. हल्लीची तरुण मुले जी घट्ट विजार घालतात, ती मला फार आवडते. ते इतके चटपटीत दिसतात --- फक्त त्या गुडघ्यावर अती घट्ट बसतात.”

साराने विचार केला, हो, डेसमॉन्डचे गुडघे पण जाम होतात. यापूर्वी हे तिच्या लक्षात आले नव्हते ---

मिसेस लेसी बोलली, “जा माझ्या प्रिय मुली जा. छान मजा कर.”

सारा तिला बघत, तिच्या परदेशी पाहुण्याला आठवत, वाचनालयाच्या कडेने, गाडीकडे गेली. तिने आत पाहिले, तर पायरो डुलकी काढत होता. स्वतःशी हसत, हॉल ओलांडून, मिसेस रोझशी बोलण्यासाठी ती स्वयंपाकघरात गेली.

डेसमॉन्ड म्हणाला, “चल सुंदरी, तू स्पेकल्ड बोरमध्ये चालली आहेस, म्हणून तुझे कुटुंब तुला विरोध करत आहे का? ते काळाच्या मागे किती वर्षे जगत आहेत?”

गाडीत बसत सारा म्हणाली, “अर्थातच ते मला अडवत नाही आहेत.”

“तो परदेशी पाहुणा घरात का आला आहे? तो गुप्तहेर आहे, नाही का? इथे काय तपास करायचा आहे?”

“ओहो, तो इथे काही व्यवसायासाठी आलेला नाही. माझी आजी एडविना मोरेकॉबने आम्हाला त्याला बोलवायला सांगितले आहे. मला वाटते, त्याने तो व्यवसाय मागेच सोडला आहे.”

डेसमॉन्ड बोलला, “जुन्या मोडलेल्या टांग्याच्या घोड्यासारखा तो वाटतो आहे.”

सारा निर्हेतुकपणे बोलली, “मला वाटते, त्याला जुन्या पद्धतीच्या इंग्लंडचा ख्रिसमस बघायचा होता.”

डेसमॉन्ड रागाऊन हसत बोलला, “इतके काही बेकार! तुम्हाला हे कसे चालते, मला समजत नाही.”

साराने तिचे लाल केस मागे टाकून उद्दामपणे हनुवटी उचलली.

ती धीटपणे विरोध दाखवत म्हणाली, “मला ते आवडते.”

“तू असे म्हणू शकत नाहीस. उद्या आपण या गोष्टीचा छडा लाऊ. स्कारबोर्फ किंवा कुठेतरी जाऊ.”

“मी ते करू शकणार नाही.”

“का नाही?”

“कारण त्यामुळे त्यांच्या भावना दुखावतील.”

“ओहो, काय हा मूर्खपणा! तू असला पोरकट, भावनिक मूर्खपणा कसा सहन करतेस?”

सारा ओरडली, “खरे तर कदाचित नाही, पण --- “ तिला पटले, अपराधी वाटले. ती ख्रिसमस छान साजरा करायच्या उत्साहात होती. तिला सगळे काही छान वाटत होते. पण ते डेसमॉन्डजवळ कबूल करायची तिला लाज वाटली. ख्रिसमस

आणि कौटुंबिक आयुष्य ही काही आनंदित करणारी गोष्ट नव्हती. क्षणभर तिला असे वाटले, की ख्रिसमसच्या वेळी डेसमॉन्डने इथे यायलाच नको होते. इथे घरी त्याला भेटण्यापेक्षा लंडनमध्ये भेटायला जास्त मजा आली असती.

मधल्या वेळात मुले आणि ब्रिजेट तळ्यावरून घरी परतत होते. त्यांच्यात स्केटींगमधील समस्यांविषयी चर्चा चालली होती. बर्फाचा पाऊस पडत होता. आकाशाकडे बघून असे कळत होते, की जोरात बर्फवर्षाव सुरु होणार आहे.

कॉलीन म्हणाला, “आज रात्रभर बर्फ पडणार आहे. ख्रिसमसच्या सकाळी अनेक फूट बर्फ साठणार आहे, यावर मी पैज लावायला तयार आहे.”

हा अंदाज आनंददायी होता.

मायकेल म्हणाला, “चला, आपण बर्फाचा माणूस करू.”

कॉलीन म्हणाला, “अरे देवा, मी कधीपासून बर्फाचा माणूस केलेला नाही. हं, मी चार वर्षांचा असल्यापासून.”

ब्रिजेट बोलली, “मला नाही वाटत, की तो करणे सोपे आहे. म्हणजे तो कसा करायचा, ते तुम्हाला माहिती पाहिजे.”

कॉलीन म्हणाला, “आपण मिस्टर पायरोंचा पुतळा बनवू या. त्याला मोठ्या काळ्या मिशा काढू. कपाटातील खोक्यात मिशांसाठी केस पडले आहेत.”

मायकेल विचारपूर्वक बोलला, “मला असे वाटत नाही. मिस्टर पायरो कसे काय गुप्तहेर असतील. ते वेष कसा काय बदलू शकत असतील?”

ब्रिजेट बोलली, “मला माहिती आहे. आपण अशी कल्पना करू शकणार नाही, की ते सूक्ष्मदर्शक यंत्र हातात घेऊन धावत आहेत. आणि पाऊलांच्या ठशांचे पुरावे शोधत आहेत.”

कॉलीन म्हणाला, “मला एक कल्पना सुचली आहे. त्यांच्यासाठी आपण एक देखावा उभारू.”

ब्रिजेट बोलली, “देखावा म्हणजे तुला काय म्हणायचे आहे?

“म्हणजे त्यांच्यासाठी आपण एक खून झाल्याचे भासवू.”

ब्रिजेट बोलली, “काय सुंदर कल्पना आहे! म्हणजे बर्फात प्रेत ठेवायचे का? --
- किंवा तसेच काही?”

“हो. त्यामुळे त्यांना घरच्यासारखे वाटेल, नाही का?”

ब्रिजेट गालातल्या गालात हसली.” मला नाही वाटत, की मी गोष्टी या थराला नेईन.”

कॉलीन म्हणाला, “बर्फ पडतो आहे. आपल्याला ही छान संधी आहे. प्रेत आणि पाऊलांचे ठसे --- आपल्याला हे काळजीपूर्वक ठरवावे लागेल आणि आजोबांचा एक सुरा पळवून रक्ताचा आभास निर्माण करावा लागेल.”

ते थांबले आणि परिस्थितीचे भान न ठेवता उद्दीपित होऊन चर्चा करू लागले.

जुन्या शाळेच्या खोलीत एक रंगपेटी आहे. त्यातून आपण रंग मिसळून रक्त तयार करू --- मला वाटते, किरमिजी तळे.”

ब्रिजेट बोलली, “मला वाटते, किरमिजी तळे फार गुलाबी वाटेल. ते थोडे तपकिरी पाहिजे.”

मायकेलने विचारले, “प्रेत व्हायला कोण तयार आहे?”

ब्रिजेट पटकन बोलली, “मी प्रेत होईन.”

कॉलीन म्हणाला, “इकडे बघा. मी असा विचार करतो आहे.”

ब्रिजेट म्हणाली, “ओहो, नको. नको. प्रेत मीच होणार. ती मुलगीच पाहिजे. सुंदर मुलगी बर्फात मरून पडलेली --- ते जास्त उद्दीपित करणारे ठरेल.”

मायकेल चिडवल्यासारखे बोलला, “सुंदर मुलगी! अहा-हा”

ब्रिजेट म्हणाली, “माझे केस काळेही आहेत.”

“त्याचा काय संबंध?”

“म्हणजे काय? बर्फावर ते इतके छान उठून दिसतील. आणि मी माझा लाल पायजमा घालेन.”

मायकेल व्यावहारिकपणे बोलला, “तू जर लाल पायजमा घातलास, तर त्यावर रक्ताचे लाल डाग दिसणार नाहीत.”

“पण ते बर्फावर छान उठून दिसेल. आणि पायजम्यावर पांढरी नक्षी आहे. त्यामुळे रक्त त्यावर उठून दिसेल. ओहो, ते आकर्षक दिसणार नाही का? तुम्हाला काय वाटते, तो खरेच फसेल का?”

मायकेल म्हणाला, “आपण जर सर्व व्यवस्थित केले, तर तो फसेल. आपण बर्फात तुझ्या पायाचे ठसे उमटवू. आणि दुसऱ्या कुणाचे तरी प्रेताकडे जाताना आणि येतांनाचे ठसे उमटवू. अर्थात पुरुष माणसाचे. त्याला ते पुसून जायला नको असणार. त्यामुळे त्याला समजणार नाही, की तू खरीच मेलेली नाही आहेस. असे करावे, असे तुला वाटत नाही का?” एक भन्नाट कल्पना मनात येऊन मायकेल थांबला. बाकीचे त्याच्याकडे पाहू लागले. “तुला असे वाटत नाही का, की यामुळे तो चिडेल?”

ब्रिजेट सोप्या आशावादीपणे म्हणाली, “नाही. आम्हाला असे वाटत नाही. माझी खात्री आहे, त्याला समजेल, की आपण हे त्याच्या मनोरंजनासाठी केले आहे. ख्रिसमसची गंमत म्हणून.”

कॉलीन विचारपूर्वक म्हणाला, “मला वाटते, आजोबांना ते फारसे आवडणार नाही.”

ब्रिजेट म्हणाली, “मग आपण गुद्दागुद्दी करू.”

मायकेल बोलला, “ते जास्त बरे राहिल.”

ब्रिजेट पुढे म्हणाली, “त्यामुळे आपल्याला जास्त वेळ मिळेल. शेवटी काय, आपल्याला खूप गोष्टींची व्यवस्था बघावी लागेल. आपण जाऊन सर्व सुरळीत आहे ना, ते पाहू.”

ते घाईने घरात शिरले.

संध्याकाळ लगबगीची गेली. भरपूर प्रमाणात लाल बेरी व मिस्लेटोच्या बेरी आणल्या गेल्या. जेवायच्या खोलीच्या एका कोपऱ्यात खिसमसचे झाड सजवले गेले. प्रत्येकाने ते सजवायला मदत केली. लाल बेरीची झुडुपे चित्रांमागे लावली गेली व सोयीस्कर जागी मिस्लेटोच्या डहाळ्या लटकवल्या गेल्या.

डेसमॉन्ड फसवेपणे हसत, साराजवळ पुटपुटला, “इतका जुना प्रकार अजून चालू असेल, याची मला कल्पना नव्हती.

बचावात्मक पवित्रा घेत सारा बोलली, “आम्ही नेहमीच असे करतो.”

“काय विचार आहे!”

“ओहो, दमल्यासारखे करू नकोस, डेसमॉन्ड. मलाही मजा वाटते आहे.”

“सारा, माझ्या आवडत्या मुली, असे कसे वाटेल?”

“ठीक आहे --- कदाचित खरे तर नाही वाटत --- पण एका तऱ्हेने वाटते.”

बाराला वीस मिनिटे असतांना, मिसेस लेसीने विचारले, “शूरपणे मध्यरात्रीच्या बर्फातील प्रार्थनेला कोण कोण येणार आहे?”

डेसमॉन्ड बोलला, “मी नाही. सारा चल.” तिच्या दंडाला धरून, तो वाचनालयाकडे चालू लागला आणि रेकॉर्डकेसकडे गेला. डेसमॉन्ड बोलला, “प्रिये, काहीतरी मर्यादा हव्यात. मध्यरात्रीच्या बर्फातील प्रार्थना!”

सारा म्हणाली, “हो, हो.”

खूपसे हसून, कोट चढवून, पाय वाजवत बहुतेक मंडळी बाहेर पडली. ब्रिजेट, डायना आणि डेव्हिड ही मुले दहा मिनिटे चालून चर्चमध्ये जायला म्हणून बर्फाच्या भुरभुरीत बाहेर पडली. त्यांचे आवाज कमीकमी होत गेले.

कर्नल लेसीने नाकातून अविश्वसनीय आवाज काढत म्हटले, “मध्य रात्रीच्या बर्फातील प्रार्थना! मी तरुण असतांना सुद्धा कधी त्याला गेलो नाही. एकत्रित प्रार्थना ! हे पोपचे सांगणे असावे. मिस्टर पायरो, तुम्ही काय म्हणत आहात?”

पायरोने हात हलवला. “ठीक आहे. अगदी ठीक आहे. मला आग्रह करू नका.”

कर्नल म्हणाला, “नेहमीची रविवार सकाळची प्रार्थना आणि सगळ्या देवाच्या स्तुतीपर पुरातन ख्रिश्चन प्रार्थना ‘देवदूत हार्क आणि हेराल्ड गातात.’ आणि मग ख्रिसमसचे जेवण. एम्, हे ठीक राहिल, नाही का?”

मिसेस लेसी म्हणाली, “हो प्रिय. आम्ही असेच करतो. पण तरुण पिढीला मध्यरात्री फिरायला आवडते. आणि त्यांना बाहेर जायचे आहे, तर ते खरे तर चांगलेच आहे.”

“सारा आणि तो माणूस, त्यांना जायचे नाही आहे.”

मिसेस लेसी म्हणाली, ““ठीक आहे प्रिय. मला वाटते, तुम्ही चुकत आहात. सारा, तुला खरे तर जायचे आहे. पण तसे म्हणायला तुला आवडत नाही.”

“ती त्या माणसाच्या मताची एवढी पर्वा करते, हे मला टोचते.”

मिसेस लेसी शांतपणे बोलली, “ती फार लहान आहे. मिस्टर पायरो, तुम्ही झोपायला जात आहात का? शुभरात्र. मला आशा आहे, की तुम्हाला चांगली झोप लागेल.”

“आणि बाईसाहेब, तुम्ही अजून झोपायला जात नाही का?”

“एवढ्यात नाही. असे बघा, मला अजून भेटी घालून मोजे टांगायचे आहेत. मला माहिती आहे, की ते सगळे जवळ जवळ मोठे झाले आहेत. पण त्यांना हा प्रकार आवडतो. एखादा त्यात विनोद लिहून ठेवतो. छोट्या मजेशीर गोष्टी! पण त्यामुळे खूप मजा येते.”

पायरो बोलला, “ख्रिसमसला, घर आनंदी ठेवण्यासाठी, तुम्ही फार कष्ट घेता. मी तुम्हाला मानतो.”

त्याने नम्रपणे तिचे हात उचलून, त्याच्या ओठांना लावले.

पायरो जाऊ लागल्यावर, कर्नल लेसीने खर्जातील आवाज काढला, “हं, फुलासारखा माणूस. तरीही --- तो तुझी स्तुती करतो.”

मिसेस लेसीने त्याच्याकडे बघून गालाला खळ्या पाडल्या. “होरॅस, तुझ्या लक्षात आले का, की मी मिस्लेटोच्या डहाळ्यांखाली उभी आहे? तिने एकोणीस वर्षांच्या मुलीचा अबोलपणा दाखवत विचारले.

हर्क्युल पायरो त्याच्या झोपायच्या खोलीत शिरला. ती गरम राखलेली, मोठी खोली होती. तो मोठ्या पलंगाशी गेला, तेव्हा त्याला उशीवर एक पाकीट पडलेले दिसले. त्याने ते फोडून आतील कागद बाहेर काढला. त्यावर मोठ्या अक्षरात, थरथरत्या हाताने लिहिलेला निरोप होता.

थोडेसुद्धा प्लम पुडिंग खाऊ नका. तुमच्या चांगल्या तब्येतीसाठी शुभेच्छा.

पायरो त्याकडे निरखून बघत राहिला. त्याच्या भुवया उंचावल्या. तो पुटपुटला, “हा अनेक अर्थ असलेला गूढ संदेश आहे आणि अगदीच अपेक्षा नसलेला आहे.”

ख्रिश्चन जेवण दोन वाजता झाले. ती खरेच छान मेजवानी होती. मोठ्या शेकोटीमध्ये ओंडके आनंदाने तडतडत होते. आणि त्यावर अनेक आवाज एकत्र मिसळलेला गोंधळ चालू होता. ऑयस्टर सूप संपत होते. दोन मोठे टर्की आले आणि गेले. आधीचे जिवंत, पण आता मारलेले टर्की. आता कळसाध्याय म्हणजे, ख्रिसमस पुडिंग आणले गेले, मोठ्या रुबाबात! म्हातारा पेव्हेरल, त्याचे हात व गुडघे ऐंशीच्या वयाने थरथरत असलेले, पण तो कुणालाही त्याला मदत करू देत नव्हता. मिसेस लेसी बसली. तिचे हात उदासीनतेने व काळजीने एकमेकांवर दाबले जात होते. एका ख्रिसमसला तिला वाटले, की आता नक्की पेव्हेरल मरून पडणार आहे. त्याला असे मरून द्यायचा धोका घ्यावा, की त्याला स्वस्थ बसायला लावून त्याच्या भावना दुखावाव्या, जेणेकरून तो जगण्यापेक्षा मरणे पसंत करेल. यातून तिने पहिला पर्याय निवडला. एका चांदीच्या ताटलीत ख्रिसमस पुडिंग मोठ्या दिमाखाने विराजमान झाले होते. पुडिंगच्या मोठ्या गोळ्यात विजयाच्या झेंड्याप्रमाणे, लाल बेरीची डहाळी खोचली गेली. तिथे “ओहो-हो” च्या किंकाळ्या उठल्या.

मिसेस लेसीने एक गोष्ट केली: तिच्यासमोर पुडिंग ठेवायला तिने पेव्हेरलला मनाई केली, म्हणजे त्याला त्रास नको. तिने स्वतः तिच्यासमोर सुरक्षितपणे ते ठेवल्यावर सुटकेचा एक सुस्कारा टाकला. भरभर ताटल्या वाटल्या गेल्या. अजून शेकोटी धगधगत होती.

ब्रिजेट ओरडली, “मिस्टर पायरो कुठे आहेत? शेकोटी विझण्यापूर्वी, त्यांना लवकर आणा.”

मिसेस लेसी समाधानाचा सुस्कारा टाकत मागे वाकली. पुडींगची कारवाई यशस्वी झाली. प्रत्येकाच्या समोर लपलपत्या ज्वाळांमुळे उब होती. प्रत्येकजण इच्छा करत होता, त्याप्रमाणे क्षणभर टेबलाभोवती शांतता पसरली.

मिस्टर पायरो त्यांच्या ताटलीतील पुडिंगकडे बघत असतानाचे, त्यांच्या चेहऱ्यावरील उत्सुक भाव कुणाच्याही लक्षात आले नाहीत. ‘थोडेसुद्धा प्लम पुडिंग खाऊ नका.’ त्या काहीतरी अशुभ होणार असल्याच्या वाक्याचा अर्थ काय होता? त्याच्या वाटच्या प्लमपुडींगमध्ये व इतरांच्या प्लमपुडींगमध्ये काही फरक नव्हता. सुस्कारा टाकत तो गोंधळला --- हर्क्युल पायरोला कधी स्वतः गोंधळलेले आवडत नसे --- त्याने त्याचा काटा व चमचा उचलला.

“मिस्टर पायरो, क्रीम असलेले गोड सॉस घेणार?”

पायरोने वाखाणत, ते थोडेसे घेतले.

टेबलाच्या दुसऱ्या टोकाकडून मिस्टर लेसी चांगल्या विनोदी पद्धतीने म्हणाले, “माझी आवडती ब्रँडी परत एकदा फिरव. मिसेस लेसीने त्यांच्याकडे बघून डोळे मिचकावले.

ती म्हणाली, मिसेस रोझ चांगल्या ब्रँडीचा आग्रह करते. ती म्हणते, त्याने फरक पडतो.”

कर्नल लेसी म्हणाला, “ठीक आहे. ठीक आहे. ख्रिसमस वर्षातून एकदाच येतो. मिसेस रोझ ही थोर बाई आहे व थोर स्वयंपाकीण आहे.”

कॉलीन म्हणाला, “ते खरेच आहे. बाईसाहेब, हे पुडिंग कुस्करायचे.” त्याने कौतुक दाखवणारे तोंड केले.

पायरोने काळजीपूर्वक त्याच्या ताटलीतले पुडिंग मोडले. तोबरा भरला. ते छान होते. त्याने दुसरा तोबरा भरला. त्याच्या ताटलीत काहीतरी हळू वाजले. त्याने काट्याने तपासले. त्याच्या डावीकडे असलेली ब्रिजेट त्याच्या मदतीला आली.

ती म्हणाली, “मिस्टर पायरो, तुम्हाला काही सापडले आहे का? मला नवल वाटते, ते काय आहे? पायरोने बाजूच्या रेझिन्समधून त्याला चिकटलेला छोटासा चांदीचा तुकडा बाजूला काढला.

ब्रिजेट म्हणाली, “ओहो. हे अविवाहित माणसाचे बटण आहे!”

पायरोने ते बटण त्याच्या ताटलीशेजारील पाण्याच्या पेल्यात बुडवले. त्याला लागलेले पुडींगचे कण काढून ते स्वच्छ केले.

तो म्हणाला, “हे खूप सुंदर आहे.”

कॉलीनने स्पष्ट केले, “मिस्टर पायरो, याचा अर्थ तुम्ही अविवाहित रहाणार आहात.”

पायरो थंडपणे बोलला, “याची मला अपेक्षा आहे. मी अनेक वर्षे अविवाहित आहे. आणि ती स्थिती आता मी मरेपर्यंत बदलण्याची काही लक्षणे नाहीत.”

मायकेल म्हणाला, “ओहो, मरणाविषयी काही बोलू नका. मी वर्तमानपत्रात वाचले की परवा पंच्याणव वर्षांच्या माणसाने बावीस वर्षांच्या मुलीशी लग्न केले.”

हर्क्युल पायरो म्हणाला, “तू मला उत्तेजन देतो आहेस.”

कर्मल लेसी अचानक उद्गारला. त्याचा चेहरा जांभळा झाला आणि हात तोंडाकडे गेला. “एमेलीन नवल वाटून गोंधळली. तो म्हणाला, “तू स्वयंपाकीणीला पुडींगमध्ये काच घालायला कशाला सांगितलीस?”

मिसेस लेसी नवल वाटून ओरडली, “काच?”

कर्नल लेसीने तो टोचेल असा तुकडा तोंडातून काढला. तो गुरगुरला, “माझा दात तुटला असता. नाहीतर मी तो गिळून मला काही नको तो आजार झाला असता.”

त्याने तो तुकडा बाउलमध्ये टाकून धुतला आणि हातात धरून वर केला. तो उद्गारला, “देव माझ्यावर कृपा करो. हा एखाद्या मूल्यवान पिनेवरील फटाक्यासारखा लाल खडा आहे.” त्याने तो उंचावर धरला.

‘तुमच्या परवानगीने, असे म्हणत, चपळपणे व कुशलतेने त्याच्या शेजाऱ्याच्या अंगावरून, जाऊन कर्नल लेसीच्या बोटातून पायरोने तो हस्तगत केला आणि लक्ष देऊन तपासला. पायरोने तो फिरवल्यावर, त्याच्या बाजूमधून प्रकाश फाकू लागला. टेबलाभोवती कुठेतरी एक खुर्ची जोरात आत ढकलली गेली, परत बाहेर काढली गेली व परत आत ढकलली गेली.

मायकेल म्हणाला, “तसे असेल, तर ते किती विचित्र आहे.”

ब्रिजेट आशापूर्णतेने बोलली, “कदाचित तो खरा असेल.”

ओहो, ब्रिजेट, गाढवपणा करू नकोस. या आकाराचे माणिक हजारो हजारो पौंडाच्या किंमतीइतके कसे असेल, नाही का मिस्टर पायरो?”

पायरो म्हणाला, “ते माणिक खरेच खरे असू शकेल.”

मिसेस लेसी म्हणाली, “मला हे कळत नाही, की ते पुडिंगमध्ये कसे आले.”

त्याच्या पुडींगच्या शेवटच्या तोबऱ्याकडे लक्ष न देता कॉलीनने, “फुस!” म्हणून सुटकेचा निःश्वास टाकला. तो म्हणाला, “हे माणिक खरे असले तर! मला किती हाव सुटली आहे!.”

ब्रिजेटने टोमणा मारला, “हावरट कुठचा!. कॉलीन चरणारे, हावरट डुक्कर आहे!” डायना मोठ्या स्पष्ट आवाजात म्हणाली, “मला अंगठी मिळाली आहे.”

“डायना, छान! आपल्या सर्वांमध्ये तुझे लग्न पहिले होईल.”

ब्रिजेट म्हणाली, “मला अंगुस्तान मिळाले आहे.”

दोन मुले ओरडली, “ब्रिजेट म्हातारी नोकराणी होणार आहे. ओहो, ब्रिजेट म्हातारी नोकराणी होणार आहे.”

डेव्हिडने विचारले, “पैसे कुणाला मिळाले? या पुडींगमध्ये दहा शिलिंगचा सोन्याचा तुकडा असल्याचे मिसेस रॉस मला म्हणाली होती.”

डेसमॉन्ड-ली-वोर्टले बोलला, “मी नशीबवान आहे.”

कर्नल लेसीच्या दोन शेजाऱ्यांनी त्याला हळू आवाजात रागावून बोलतांना ऐकले, “हो, तू असणारच.”

डेव्हिड म्हणाला, “मलाही अंगठी मिळाली. काय योगायोग आहे, नाही का?” हे तो डायनाकडे बघून बोलला.

हसणे खिदळणे चालू राहिले. कोणाच्याच लक्षात आले नाही, की पायरो निष्काळजीपणे, जणू काही दुसरा कसला तरी विचार करत, लाल माणिक त्याच्या खिशात टाकत आहे.

पुडींगनंतर मासाचे तुकडे आणि ख्रिसमसचे डेझर्ट आले. पार्टीतील वयस्क मंडळी ख्रिसमस झाडाच्या झगमगाटापूर्वी व चहाच्या समारंभापूर्वी डुलकी काढायला गेली. पण हर्क्युल पायरो गेला नाही. त्याऐवजी तो जुन्या पद्धतीच्या मोठ्या स्वयंपाकघराकडे वळला.

त्याने विचारले, “आपण आता जे चविष्ट जेवण घेतले, ते बनवणाऱ्या स्वयंपाक्याचे कौतुक करण्यासाठी, मी स्वयंपाकघरात जाऊ शकतो का?”

क्षणभर शांतता पसरली. मग मिसेस रोझ रुबाबात त्याला भेटायला पुढे आली. ती जाडी बाई होती. चांगली धट्टीकट्टी व खानदानी रुबाब असलेली होती. करड्या केसांच्या दोन भांडी घासणाऱ्या बायका आणि उंच केस बांधलेली मुलगी मोरी व स्वयंपाकघर यात फेऱ्या मारत होत्या. पण त्या अर्थातच फक्त नोकराणी होत्या. मिसेस रॉस स्वयंपाकघराची मुख्य होती. ती डौलाने बोलली, “सर, तुम्हाला ते आवडले, हे ऐकून मला आनंद झाला.”

पायरो ओरडला, “हो, मला ते आवडले.” मोठ्या परदेशी पद्धतीने त्याचे हात उंचावून ओठांना लावले व त्यांचे चुंबन घेऊन ते छताच्या दिशेने सोडले. “मिसेस रॉस, तुम्ही फारच प्रज्ञावंत आहात. मी इतके चविष्ट जेवण यापूर्वी कधीच चाखले नव्हते. ऑयस्टर सूप --- “ त्याने ओठांने च्यॅक असा आवाज काढला. “वरची सजावट आणि टर्कीतील सुका मेवा माझ्या अनुभवातील एकमेव होता.”

मिसेस रॉस अभिमानाने म्हणाली, “तुम्ही असे म्हणालात, यात सर्व काही आले. ती वरची सजावट खास प्रकारची होती.

ती एका ऑस्ट्रेलियन खानसाम्याने मला शिकवली होती. ती मी गेली खूप वर्षे वापरत आहे. पण बाकी सगळे नेहमीचे इंग्लिश पद्धतीचे होते.”

पायरो विचारत राहिला, “आणि अजून काही खास होते का?”

“तुम्ही हे कौतुक केलेत, हा तुमचा मोठेपणा आहे. तुम्ही परदेशी असल्याने तुम्हाला विश्वव्यापी पद्धत आवडली असती. पण मला ती फारशी जमत नाही.”

“माझी खात्री आहे, मिसेस रॉस, तुम्हाला काहीही जमेल. पण तुम्हाला माहिती असेल, इंग्लिश स्वयंपाक --- चांगला इंग्लिश स्वयंपाक, तुम्हाला दुसऱ्या दर्जाच्या

हॉटेलांमध्ये मिळतो. जगातील चांगल्या अन्नाचा शौकीनांकडून तो वाखाणला जातो आणि माझा विश्वास आहे, मी हे बरोबर म्हणतो आहे, की अठराव्या शतकात विशेष मोहीम आखली गेली होती. त्यात नवलपूर्ण इंग्लिश पुडींगची भलावण करणारा अहवाल फ्रान्सला पाठवला गेला होता. फक्त निरनिराळ्या प्रकारचे इंग्लिश पुडिंग खाण्यासाठी लंडनला भेट देणे योग्य ठरेल, असेही त्यात लिहिले गेले होते. 'आमच्या फ्रान्समध्ये असे काही नसते.', हे त्यांनी लिहून ठेवलेले आहे. आणि आम्ही आज चाखलेल्या प्लमपुडींगची मजा काही औरच होती. ते घरी केले होते, बरोबर? विकत आणलेले नव्हते?

“हो, खरे आहे, सर. ती माझी मी अनेक वर्षे बनवत असलेली पाककृती आहे. मी इथे आले तेव्हा मिसेस लेसी म्हणाली, की माझा त्रास वाचवण्यासाठी, ती लंडनच्या दुकानातून पुडींग मागवेल. पण मी म्हणाले, “नाही, बाईसाहेब तसे तुमचे म्हणणे असेल. पण बाजारच्या पुडींगला घरच्या ख्रिसमस पुडींगची सर नाही.”

मोठी कलाकार असल्यासारखी ताकीद देत, मिसेस रॉस म्हणाली, “तुम्हाला सांगते, ते पुडींग ख्रिसमसच्या आदल्या दिवशी केले गेले. चांगले पुडींग बनवायचे असेल, तर ते काही आठवडे आधी करून थांबावे लागते. थोडे दिवस आधी केले की ते जास्त छान लागते. मी जेव्हा लहान होते, तेव्हा आम्ही दर रविवारी चर्चला जात असू. आम्ही प्रार्थना ऐकत असू, 'देवा, आम्ही तुला विनवतो'. ती प्रार्थना झाली की पुडींग करायची वेळ झाली, असे आम्ही समजत असू. आणि तसेच ते केले जाई. रविवारी ती प्रार्थना झाली, की आई त्या आठवड्यात पुडींग करायची. तसेच इथे व्हायला हवे होते. तीन दिवस आधी, म्हणजे सर, तुम्ही आलात, त्या दिवशी ते करायला हवे होते. पण मी जुन्या पद्धतीप्रमाणे करते. घरातील प्रत्येकाने

येऊन ते मिश्रण ढवळायचे असते आणि शुभेच्छा द्यायच्या असतात. सर, ती परंपरा आहे. मला नेहमी त्याला चिकटून राहिले पाहिजे.”

पायरो बोलला, “खूप रुचीपूर्ण आहे. म्हणजे सगळ्यांनी स्वयंपाकघरात यायचे?”

“हो, सर. तरूण माणूस, ब्रिजेट, इथे रहाणारा लंडनचा माणूस, त्याची बहीण, मिस्टर डेव्हिड, मिस डायना आणि मिसेस मिडलटन, हे सगळे येऊन ढवळून गेले.”

“तुम्ही किती पुडींग केली? की हे एकच केले?”

“नाही सर. मी चार केली. दोन मोठी आणि दोन लहान. दुसरे मोठे मी नववर्षासाठी ठेवले आहे. आणि लहान कर्नल आणि मिसेस लेसीसाठी आहे. जेव्हा सगळे घरातून निघून जातील आणि ते दोघेच उरतील, तेव्हा ते ते खातील.”

पायरो बोलला, “अस्स, अस्स!”

मिसेस रॉस बोलली, “खरे तर, आज जेवतांना तुम्ही चुकीचे पुडींग घेतले.”

पायरो भुवया चढवत म्हणाला, “चुकीचे पुडींग? असे कसे?”

“सर आपल्याकडे चिनी मातीचा ख्रिसमसचा मोठा साचा आहे. त्याच्या झाकणावर लाल बेरीची झुडुपे आणि मिस्लेटोच्या डहाळ्यांचे चित्र आहे. नेहमी ख्रिसमसचे दिवसाचे पुडींग त्यात उकळले जाते. पण मोठा दुदैवी अपघात झाला. सकाळी अॅनी जेव्हा तो तयार झाल्यावर, काढत होती, तेव्हा तो हातातून निसटला आणि पडून फुटला. त्यामुळे मी ते पुडींग वाढू शकले नाही. कसे वाढणार? त्या रात्री त्यात कदाचित काचेचे तुकडे गेले असण्याची शक्यता होती. त्यामुळे मग दुसरे, नववर्षाचे साध्या बाउलमधले वापरावे लागले. ते तसे छान गोल होते, पण ख्रिसमस पुडींगइतके नक्षीदार नव्हते. तसा साचा आता परत कुठे मिळेल, कुणास ठाऊक!

हल्ली ते त्या आकाराचा साचा करत नाहीत. सगळ्या लहानसहान वस्तु --- फार काय न्याहारीसाठी, आठ ते दहा अंड्यांचे आम्लेट आणि डुकराचे कडेचे भाजलेले मास मावेल अशी मोठी ताटलीदेखील मिळत नाही. पूर्वीसारख्या वस्तु राहिल्या नाहीत.”

पायरो म्हणाला, “खरे आहे. पण आजचे असे नाही. हा ख्रिसमसचा दिवस पूर्वीच्या ख्रिसमससारखाच होता, नाही का?”

मिसेस रॉसने सुस्कारा टाकला. “सर, तुम्ही हे बोलून दाखवले, म्हणून मला बरे वाटले. पण आता मला पूर्वीसारखी मदत मिळत नाही. कसबी मदत नाही. हल्लीच्या मुली --- “तिने आवाज थोडा खाली केला, “त्या तशा चांगल्या असतात. कामाला तयार असतात. पण त्यांना काही प्रशिक्षण नसते. सर, मी काय म्हणते आहे, ते तुम्हाला समजले असेल.”

पायरो म्हणाला, “काळ बदलतो. मलाही त्याने कधीकधी वाईट वाटते.”

मिसेस रॉस बोलली, “कर्नल आणि मिसेस या दोघांसाठी, हे घर फार मोठे आहे. मिसेसना ते माहिती आहे. ते दोघे त्या घराच्या कोपऱ्यात रहातात. तसे रहाणे काही बरोबर नाही. फक्त ख्रिसमसच्या वेळी, जेव्हा सर्व कुटुंब जमते, तेव्हा ते घर जिवंत झाल्यासारखे वाटते.”

“मला वाटते, यावेळी पहिल्यांदाच डेसमॉन्ड-ली-वोर्टले आणि त्याची बहीण आले आहेत का?”

मिसेस रॉसचा आवाज थोडा राखीव वाटला. “हो, सर. फार उमदा तरुण माणूस आहे. पण --- पण आमच्या मताप्रमाणे, सारासाठी तो विनोदी मित्र वाटतो. पण लंडनची पद्धत वेगळी आहे. त्याची बहीण इतकी आजारी असावी, हे दुदैव आहे. तिचे नुकतेच ऑपरेशन झाले आहे. पहिल्या दिवशी ती बरी वाटली. पण नंतर आम्ही

पुडींग ढवळतांना तिला बरे नाहीसे झाले. तेव्हापासून ती अंथरुणातच आहे. मला वाटते ऑपरेशननंतर तिने उठून वावरायची फार घाई केली. तुम्ही तुमच्या पायांवर उभे रहायच्या आतच हल्ली डॉक्टर, दवाखान्यातून रुग्णाला बाहेर काढतात. एवढे कशाला, माझ्या स्वतःच्या भाच्याची बायको --- “ आणि जुन्या काळातील गोष्टींशी तुलना करत, ती लांबलचक गोष्ट उत्साहाने सांगत राहिली.

पायरो तिला सहानुभूती दाखवत राहिला. तो म्हणाला, “या फार सुंदर आणि महागड्या वाटणाऱ्या जेवणासाठी तुमचे आभार मानायचे राहिले. ते तुम्ही कृपया स्वीकाराल का?” एक चुरचुरीत पाच पौंडाची नोट त्याच्याकडून तिच्या हातात गेली. ती यांत्रिकपणे म्हणाली, “सर, तुम्ही खरे तर असे करायला नको.”

“नाही. नाही. तुम्ही ती घ्यायलाच पाहिजे.”

“सर, हा तुमचा दयाळूपणा आहे. आणि मी तुम्हाला ख्रिसमसच्या नववर्षाच्या शुभेच्छा देते.”

ख्रिसमसचा शेवटचा दिवस नेहमीच्या ख्रिसमसच्या शेवटच्या दिवसांसारखाच होता. ख्रिसमसचे झाड सजवले गेले. चहाबरोबर छान केक आला. शुभेच्छा दिल्या गेल्या. पण प्रमाणात! गार जेवण झाले.

पायरो व त्याची यजमान मंडळी लवकर झोपायला गेली. मिसेस लेसी म्हणाली, “शुभरात्र, मिस्टर पायरो. मी अशी आशा करते, की तुम्हाला मजा आली असेल.”

“बाईसाहेब, हा फारच नवलपूर्ण दिवस होता. फारच नवलपूर्ण.”

मिसेस लेसी म्हणाली, “तुम्ही विचारात पडलेले दिसता.”

“मी इंग्लिश पुडींगचा विचार करत होतो.”

मिसेस लेसीने नाजूकपणे विचारले, “तुम्हाला कदाचित ते थोडे जड पडले असेल.”

“नाही. नाही. मी तसे म्हणत नाही आहे. मी त्याचे वैशिष्ट्य म्हणतो आहे.”

मिसेस लेसी बोलली, “अर्थात ते पारंपारिक असते. ठीक आहे. शुभरात्र. ख्रिसमस पुडींगची फार स्वप्ने पाहू नका.”

कपडे काढतांना पायरो पुटपुटला, “हो. ती ख्रिसमस प्लमपुडींगची नक्कीच समस्या आहे. मला काहीतरी अजिबात समजत नाही आहे.” त्याने रागाऊन डोके हलवले, “ठीक आहे. आपण बघू या.”

काही तयारी करून पायरो अंथरुणाशी गेला पण झोपायला नव्हे

त्यानंतर दोन तासांनी त्याने दाखवलेला धीर कामास आला. त्याच्या झोपायच्या खोलीचे दार हळूच उघडले. तो स्वतःशी हसला. त्याच्या अपेक्षेप्रमाणेच झाले होते. डेसमॉन्ड-ली-वोर्टलेने नम्रपणे त्याला दिलेला कॉफीचा कप त्याला आठवला. थोड्या वेळाने जेव्हा डेसमॉन्डची पाठ वळली, तेव्हा त्याने काही क्षण कप खाली टेबलावर ठेवला. मग त्याने तो सहजपणे परत उचलला, तेव्हा डेसमॉन्ड समाधान पावला. त्याला ती शेवटच्या थेंबापर्यंत पिताना बघून त्याचे समाधान, ते समाधान असेल तर, झाले. पण पायरोच्या मिशांवर हसू तरळले. त्याने विचार केला, आज माझ्याऐवजी दुसरे कुणीतरी गाढ झोपणार आहे. तो स्वतःशी बोलला, ‘तो आल्हादक तरुण डेव्हिड. तो दुःखी आहे. त्याला रात्रभर गाढ झोप मिळाली, तर चांगलेच आहे. आणि आता बघू काय होते?’”

एका तालात श्वास घेत, तो स्वस्थ राहिला. मध्येच अगदी मंदपणे घोरत राहिला.

कुणीतरी अंथरुणाजवळ येऊन त्याच्यावर वाकले. मग समाधान पावून ते वळले आणि टेबलाकडे गेले. छोट्या विजेरीने उजेड पाडून, तो पाहुणा पायरोच्या टेबलावर

नीट रचून ठेवलेल्या वस्तु तपासत होता. त्याची बोटे पायरोचे पाकीट तपासत होती. त्याने हळूच टेबलाचे खण उघडले. मग तो पायरोच्या कपड्यांचे खिसे तपासू लागला. शेवटी तो अंथरुणाजवळ आला आणि सावधानतेने उशीखाली हात घातला. तो काढल्यावर एक दोन मिनिटे पुढे काय करावे, असा विचार करत उभा राहिला. तो खोलीभर फिरला. दागिने बघितले. शेजारील बाथरूममध्ये गेला. तेथून परतला. नंतर उबग आल्यासारखा काही आवाज काढून खोलीबाहेर गेला.

पायरो श्वास रोखत, उद्गारला, “आहा, तुझी निराशा झाली. हो. हो. फारच निराशा झाली. ओहो, तू अशी कल्पना तरी कशी करू शकतोस, की हर्क्युल पायरो काही अशा जागी लपवेल, की ते तुला सहज सापडेल!” मग दुसऱ्या कुशीवर वळत, तो शांतपणे झोपला.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी दारावरील हलक्या थापांनी त्याला जाग आली.

“कोण आहे? आत या. आत या.”

दार उघडले. निःस्तब्ध लाल चेहरा दाखवत, कॉलीन उंबरठ्यावर उभा होता. त्याच्यामागे मायकेल होता. “मिस्टर पायरो, मिस्टर पायरो”

“काय झाले?” पायरोने अंथरुणावर उठून बसत विचारले. तुम्ही लवकरचा चहा आणला आहे का? नाही, पण तुम्ही आहात होय? कॉलीन, काय झाले आहे?”

क्षणभर कॉलीन काहीच बोलला नाही. बहुधा त्याच्या मनात भावनांची खळबळ चाललेली असावी. खरे तर पायरोने घातलेल्या रात्रीच्या टोपीमुळे त्याची जीभ अडखळत होती. पण त्याने स्वतःला सावरले व बोलू लागला, “मला वाटते - -- मिस्टर पायरो, तुम्ही आम्हाला मदत कराल का? काहीतरी भयंकर झाले आहे.”

“काहीतरी भयंकर झाले आहे? पण काय?”

“ती --- ती ब्रिजेट आहे. ती तिथे बर्फात आहे. मला वाटते --- ती हलत किंवा बोलत नाही आहे. ओहो, तुम्ही स्वतः येऊन बघा. मी फार घाबरलो आहे --- कदाचित ती मेली असेल.”

पायरो त्याची पांघरुणे बाजूला करत ओरडला, “काय? ब्रिजेट मेली?”

“मला वाटते --- मला वाटते, कोणीतरी तिला मारले आहे. तिथे --- तिथे रक्त आहे. चला. लवकर चला.”

“नक्कीच. मी नक्कीच लगेच येतो.”

पायरोने घाईघाईने बूट चढवले. त्याने पायजम्यावर फरचा ओव्हरकोट घातला. तो म्हणाला, “मी येतो. या क्षणी येतो. तुम्ही घरी सांगितले का?”

“नाही. नाही. मी अजून कुणाला सांगितले नाही. मला वाटले, तसे केलेले बरे. अजून आजी व आजोबा उठले नाहीत. खाली न्याहारीची तयारी चालली आहे. पण मी पेव्हेरेलला काही सांगितले नाही. ती --- ब्रिजेट --- ती घराच्या दुसऱ्या बाजूला आहे. गच्चीजवळ --- वाचनालयाच्या खिडकीशेजारी.”

“अस्स! मला रस्ता दाखव. मी तुझ्या मागे येतो.”

तोंड फाकवून हसतांना कुणाला दिसायला नको म्हणून कॉलीनने तोंड फिरवले. तो खाली उतरला. कडेच्या दाराने बाहेर पडला. स्वच्छ सकाळ होती. सूर्य अजून फार वर आला नव्हता. आता बर्फ पडत नव्हता. पण रात्री खूप बर्फ पडला होता. आजूबाजूला जाड बर्फाचा गालिचा पसरलेला होता. जग शुद्ध, पांढरे आणि सुंदर दिसत होते.

कॉलीन धापा टाकत बोलला, “मी --- ते --- तिथे आहे.” त्याने तिकडे नाटकीपणे बोट दाखवले.

ते दृष्य खरोखर नाटकी होते. काही यार्डावर ब्रिजेट बर्फात पडली होती.

तिने शेंदरी पायजमा घातला होता आणि खांद्यांवरून पांढरी लोकर लपेटलेली होती. त्यावर किरमिजी डाग पडले होते. तिचे तोंड एका बाजूला वळलेले असून त्यावर तिचे केस पसरले होते. एक हात अंगाखाली होता. दुसरा लांब पसरलेला होता. बोटे घट्ट मिटलेली होती. त्या डागांमध्ये मिस्टर लेसी यांनी आधीच्या संध्याकाळी पाहुण्यांना दाखवलेला मोठा वाकडा इराणी चाकू खुपसलेला होता.

मिस्टर पायरो उद्गारला, ”अरे देवा, हे जणू रंगमंचावर नाटक चालले आहे.”

मायकेलच्या घशातून गुदमरल्यासारखा आवाज आला. कॉलीनने झटपट स्वतःला जखमेशेजारी लोटून दिले. तो म्हणाला, “मला माहिती आहे --- हे खरे वाटत नाही. तुम्हाला त्या पाऊलखुणा दिसत आहेत का? मला वाटते त्या विस्कटता कामा नयेत, बरोबर?”

“हो, पाऊलखुणा विस्कटता कामा नयेत.”

कॉलीन म्हणाला, ‘मला तेच वाटले. म्हणूनच तुम्ही येईपर्यंत, मी कुणाला तिच्याजवळ जाऊ दिले नाही. मला वाटले आता काय करायचे, ते तुम्हाला माहिती असेल.’”

पायरो घाईने बोलला, “ठीक आहे. पहिल्यांदा आपण ती जिवंत आहे का, ते बघू, नाही का?”

मायकेल थोड्या संशयाने बोलला, “हो --- अर्थात --- पण असे बघा, आम्हाला वाटले --- म्हणजे मला म्हणायचे आहे, आम्हाला हे आवडले नसते ---

“

“आहा, तुम्हाला काळजी आहे! तुम्ही रहस्यमय गोष्टी वाचलेल्या दिसतात. हे सर्वात महत्वाचे आहे, की कशालाही हात लावायचा नाही आणि प्रेत आहे तसे ठेवायचे. पण अजून आपली खात्री नाही की ते नक्की प्रेत आहे का. शेवटी, जरी काळजी घेणे स्तुतीपर असले तरी सर्वसाधारण मानवता त्याआधी येते. आपण पोलीसचा विचार करण्यापूर्वी डॉक्टरचा विचार करायला पाहिजे, नाही का?”

थोडे कां कू करत कॉलीन बोलला, “हो. हो. अर्थात.”

मायकेल घाईने बोलला, “फक्त आम्ही विचार केला --- म्हणजे --- की काही करण्यापूर्वी तुम्हाला बोलवावे.”

पायरो म्हणाला, “तुम्ही दोघेही इथे रहा. मी दुसऱ्या बाजूने येतो म्हणजे पाऊलखुणा विस्कटणार नाहीत. खूप ठळक पाऊलखुणा आहेत, नाही का? स्पष्ट आहेत. कुणा माणसाच्या व मुलीच्या एकमेकांबरोबर असलेल्या, ती मुलगी पडली आहे तिकडे जाणाऱ्या खुणा आहेत. आणि मग माणसाच्या पाऊलखुणा परत येत आहेत, मुलीच्या नव्हे.”

कॉलीन सावकाश श्वास घेत बोलला, “त्या खुन्याच्या पाऊलखुणा असणार.”

पायरो म्हणाला, “बरोबर. खुन्याच्या पाऊलखुणा. लांब, अरुंद पाऊल. विशेष प्रकारचा बूट. फार रुचीपूर्ण. ओळखायला सोपे आहे. हो, त्या पाऊलखुणा फार महत्वाच्या आहेत.”

त्याच क्षणी डेसमॉन्ड-डी-वोर्टले साराबरोबर घराबाहेर तिथे अवतीर्ण झाला.

त्याने नाटकी आवाजात विचारले, “तुम्ही सगळे इथे काय करत आहात? मी माझ्या झोपायच्या खोलीच्या खिडकीतून तुम्हाला पाहिले. काय चालले आहे? देवा रे, हे काय आहे? हे --- हे असे दिसते आहे -- “

पायरो म्हणाला, “बरोबर. ते खुनासारखे दिसते आहे, नाही का?”

साराने धक्का बसून श्वास रोधला. मग त्या दोन मुलांकडे एक संशयास्पद कटाक्ष टाकला.”

डेसमॉन्डने विचारले, म्हणजे त्या मुलीला कुणीतरी मारले आहे? --- तिचे नाव काय --- ब्रिजेट? कुणाला तिला मारायचे असेल? हे अविश्वसनीय आहे.”

पायरो म्हणाला, “इथे खूप गोष्टी अविश्वसनीय आहेत.”

“विशेषतः न्याहारीपूर्वी, नाही का? ‘न्याहारीपूर्वीच्या सहा अविश्वसनीय गोष्टी’, असे तुमचे एक गाजलेले पुस्तक आहे. पण हे खरेच, अविश्वसनीय आहे.”

पायरो पुढे बोलला, “कृपया तुम्ही सगळे इथे थांबा.”

काळजीपूर्वक रीत्या गोल काढत तो ब्रिजेटपाशी पोचला आणि क्षणभर तिच्या शरीरावर वाकला. कॉलीन आणि मायकेल हसू दाबत थरथरत होते. सारा त्यांना सामील झाली व पुटपुटली, “तुम्ही दोघे कशाच्या मागे आहात?”

कॉलीन कुजबुजला, “बिचारी ब्रिजेट, ती नवलपूर्ण आहे, नाही का? ती जराही हलत नाही आहे.”

मायकेल कुजबुजला, “ब्रिजेटइतके मेल्याचे हुबेहूब सोंग मी कुणाचेच पाहिलेले नाही.”

पायरो सरळ झाला. तो म्हणाला, “ही भयंकर गोष्ट आहे.” त्याच्या आवाजात कधी नव्हे त्या भावना दाटून आल्या होत्या.

करमणुकीने खूप होऊन, मायकेल व कॉलीन बाजूला झाले. दाटलेल्या आवाजात मायकेल बोलला, “काय --- आपण काय केले पाहिजे?”

पायरो म्हणाला, “एकच गोष्ट केली पाहिजे. आपण पोलिसांना बोलावले पाहिजे. तुमच्यापैकी एकजण त्यांना फोन करेल का, की ते मीच करू?”

कॉलीन बोलला, “मला वाटते, मला वाटते --- मायकेल, काय करावे?”

मायकेल म्हणाला, “हो, आता आपले नाटक बास झाले. तो पुढे झाला. पहिल्यांदाच त्याला स्वतःबद्दल खात्री वाटत नव्हती. तो म्हणाला, “मी खरेच माफी मागतो. मी असे समजतो, की तुम्ही मनाला फार लावून घेणार नाही. हा --- हा ख्रिसमसचा एक विनोद होता, एवढेच. तुमच्यासाठी आम्ही खुनाचे नाटक केले होते.”

“तुम्हाला वाटले, माझ्यासाठी खुनाचे नाटक करावे? मग असे --- मग तसे ---

“

कॉलीनने स्पष्ट केले, “हे एक नाटक आम्ही केले होते. तुम्हाला घरच्यासारखे वाटावे, म्हणून, समजले का?”

पायरो म्हणाला, “आहा, समजले. तुम्ही मला एप्रिल फूल केले, नाही का? पण आज एक एप्रिल नाही आहे. आज सव्वीस डिसेंबर आहे.”

कॉलीन बोलला, “आम्ही खरे तर, असे करायला नको होते. पण --- पण --- पण तुम्ही फार मनावर घेऊ नका. मिस्टर पायरो, नाही ना घेणार? चल ब्रिजेट, उठ. तू आधीच थंडीने मरणांतिक काकडली असशील.”

पण बर्फातली आकृती हलली नाही.

पायरो म्हणाला, “हे विचित्र आहे. तिला ऐकू येत नाही आहे.” त्याने विचारपूर्वक मुलांकडे पाहिले. “हा विनोद असल्याचे तुम्ही म्हणालात? पण ते तसे आहे का?”

कॉलीन चुळबुळत बोलला, “आम्हाला तिला काही त्रास घायचा नव्हता.”

“पण मग ती उठत का नाही आहे?”

कॉलीन म्हणाला, “मी कल्पना करू शकत नाही.

सारा अधीरपणे बोलली, “चल ब्रिजेट. मूर्खासारखी तिथे झोपून राहू नकोस.”

कॉलीन कशाची तरी भीती वाटून म्हणाला, “मिस्टर पायरो, आम्ही चुकलो. आम्ही माफी मागतो.”

पायरो विशिष्ट आवाजात म्हणाला, “तुम्ही माफी मागायची काही गरज नाही.”

कॉलीन त्याच्याकडे रोखून बघत बोलला, “म्हणजे काय?” तो वळला. “ब्रिजेट! ब्रिजेट! काय झाले? ती उठत का नाही आहे? ती तिथे झोपून का राहिली आहे?”

पायरोने डेसमॉन्डला खूप केली. “तुम्ही मिस्टर डेसमॉन्ड-डी-वोर्टले, इकडे या.”

डेसमॉन्ड पुढे झाला.

पायरो म्हणाला, “तिची नाडी बघा.”

डेसमॉन्ड-डी-वोर्टले पुढे वाकला. त्याने तिचा दंड धरला --- मनगट.

“नाडी लागत नाही --- तिचा हात थंड आहे. अरे देवा, ती खरेच मेली आहे.”

पायरोने मान हलवली. हो, ती मेली आहे. कोणीतरी प्रहसनाची शोकांतिका केली आहे.”

“कोणीतरी --- म्हणजे कोण?”

“तिथे जाणाऱ्या व येणाऱ्या पाऊलखुणा दिसत आहेत. मिस्टर डी-वोर्टले, तुम्ही आताच केलेल्या पाऊलखुणांशी त्याचे साम्य दिसते आहे. रस्त्यापासून इथपर्यंत येतांना तुमच्या ज्या पाऊलखुणा उमटल्या, त्या तंतोतंत तशाच आहेत.”

डेसमॉन्ड-डी-वोर्टले वळला.

“काय म्हणालात? तुम्ही माझ्यावर आरोप करत आहात? माझ्यावर? तुम्ही वेडे झाला आहात का? मला त्या मुलीला का ठार मारायचे असेल?”

“आहा --- का? मला नवल वाटते --- आपण बघू --- “

तो खाली वाकला आणि हळूच मुलीच्या हाताची बोटे उघडली.

डेसमॉन्डने खोल श्वास घेतला. त्याने अविश्वासाने खाली पाहिले. मेलेल्या मुलीच्या हातात मोठे माणिक होते.

तो ओरडला, “पुडींगमध्ये असलेली, हीच का ती वस्तु?”

पायरो बोलला, “तीच ती आहे का? तुझी खात्री आहे का?”

“अर्थात तीच ती आहे.”

डेसमॉन्ड पटकन खाली वाकला व त्या मुलीच्या हातातील माणिक घेतले.

पायरो नापसंती दर्शवत म्हणाला, “तू ते करू नकोस. इथले काहीही हलवायचे नाही.”

“मी प्रेताला काही धक्का लावलेला नाही. लावला आहे का? पण ही गोष्ट कदाचित --- हरवेल आणि तो पुरावा आहे. लवकरात लवकर पोलिसांना इथे आणणे श्रेयस्कर ठरेल. मी आता जाऊन त्यांना फोन करतो.”

तो वळून घराकडे धावला. सारा सावकाशीने पायरोजवळ आली.

तिचा चेहरा पांढरा फटक पडला होता. तिने पायरोचा दंड धरला व ती कुजबुजली, “मला समजत नाही, तुम्ही पाऊलखुणांबद्दल काय बोललात?”

“बाईसाहेब, तुम्ही स्वतःच बघा.”

प्रेताकडे जाणाऱ्या व परतणाऱ्या पाऊलखुणा पायरोबरोबर गेलेल्या व परत आलेल्या माणसाच्याच होत्या. “म्हणजे तुम्हाला म्हणायचे आहे --- डेसमॉन्ड? छे, छे! काही काय?

स्वच्छ हवेतून अचानक गाडीचा आवाज आला. त्याची चाके गोल गोल फिरत होती. मोठ्या वेगाने ती गाडी वाटेवर धावत होती. आणि साराने ती कुणाची होती, ते ओळखले.

ती म्हणाली, “ही गाडी डेसमॉन्डची आहे. तो पोलिसांना फोन करण्याऐवजी स्वतःच आणायला गेला असावा.”

घरातून डायना मिडलटन धावत तिथे आली. ती धापा टाकत ओरडली, “काय झाले? डेसमॉन्ड आताच मोठ्या वेगाने घरात घुसला. तो ब्रिजेटला मारले गेल्याबद्दल, काहीतरी बोलला आणि मग फोनकडे धावला. त्याने काही उत्तर दिले नाही. तो म्हणाला फोनच्या वायर्स कापल्या असल्या पाहिजेत. तो म्हणाला गाडी घेऊन पोलिसांकडे जाणे, एवढाच मार्ग उरला आहे. पोलीस कशासाठी? --- ”

पायरोने काही हावभाव केले.

डायना त्याच्याकडे बघून बोलली, “ब्रिजेट? पण नक्की --- हा काही विनोद आहे का? मी काही ऐकले --- काल रात्री --- मिस्टर पायरो, मला वाटले ते तुमच्यासाठी काही विनोद करत आहेत?”

पायरो म्हणाला, “हो, तेच चालले होते --- माझ्यासाठी काही विनोद चालला होता. पण आता सगळे घरात चला. आपण इथे गारठून जाऊ. आणि मिस्टर डी-वोर्टले पोलिसांना घेऊन येईपर्यंत, करण्यासारखे काहीच नाही.”

कॉलीन म्हणाला, “आपण असे ब्रिजेटला एकटे टाकून --- जाऊ शकत नाही.”

पायरो हळूवारपणे बोलला, “इथे राहून करण्यासारखे काही उरले नाही. चला. ही फार उदास करणारी, शोकांतिका आहे. पण ब्रिजेटला मदत करण्यासारखे, आता काही उरले नाही. त्यामुळे आपण आत जाऊन उब मिळवू आणि कदाचित कपभर चहा किंवा कॉफी.”

ते आज्ञाधारकपणे त्याच्या मागोमाग घरात गेले. पेव्हेरेल अगदी घंटी वाजवणारच होता. पायरोला पायजम्यात व ओव्हरकोटात बघून व घरातील सर्व लोकांना बाहेरून येतांना बघून, त्याने ती वाजवली नाही. त्याचे वय झाले असले, तरी तो अगदी योग्य स्वयंपाकी होता. त्याने विचारणे अपेक्षित नसलेले काहीही, त्याने विचारले नाही. ते जेवणघरात गेले व बसले. जेव्हा सगळ्यांना कपभर कॉफी मिळाली, तेव्हा ते ती पिऊ लागले. पायरो बोलला,

“मी तुम्हाला थोडा इतिहास सांगतो. मी तुम्हाला सर्व काही तपशीलात जाऊन सांगू शकत नाही, पण मी तुम्हाला ठळक रूपरेषा सांगतो. या देशात आलेल्या एका लहानशा तरुण राजासंबंधी हे आहे. त्याने त्याच्याबरोबर एक प्रसिद्ध रत्न आणले. ते तो नीट जडवून घेऊन, त्याच्या वाग्दत्त वधूला देणार होता. पण दुर्दैवाने त्याची एका खूप सुंदर स्त्रीशी ओळख झाली, ती स्त्री काही त्याची पर्वा करत नव्हती पण तिचा त्या रत्नावर डोळा होता --- इतका होता, की एक दिवस तिने पिढ्यानपिढ्या त्या तरुणाच्या घरात असलेले ते ऐतिहासिक रत्न घेऊन पोबारा केला. त्यामुळे गरीब बिचारा तरुण मनुष्य कठीण प्रसंगात सापडला. शिवाय त्याला याचे काही प्रकरण

करता येत नव्हते. पोलिसांकडे जाणे शक्य नव्हते. त्यामुळे तो माझ्याकडे, म्हणजे हर्क्युल पायरोकडे आला. तो म्हणाला, “माझा ऐतिहासिक हिरा मला परत मिळवून द्या.” अरे मित्रा, या तरुण स्त्रीला एक मित्र होता आणि तो अनेक प्रश्नार्थक कारवायांमधून गेलेला होता. तो कुणाला ब्लॅकमेलही करत असे. तो दागिने परदेशात विकतदेखील असे. तो नेहमी फार हुशारी दाखवे. त्याचा संशय घेतला गेला. हो, पण काही सिद्ध करता येत नव्हते. मला असे समजले, की तो तरुण या घरात ख्रिसमससाठी येणार आहे. हे महत्वाचे होते, की त्या सुंदर तरुण स्त्रीला एकदा तो हिरा मिळाल्यावर, ती काही काळ नाहीशी झाली. जेणेकरून तिच्यावर दबाव टाकला जाणार नाही आणि तिला काही प्रश्न विचारले जाणार नाहीत. म्हणून असे ठरवले गेले, की ती इथे किंग्ज लेसीला एका हुशार माणसाची बहीण बनून येईल --

- “

साराने एक दीर्घ श्वास घेतला. “ओहो नाही, ओहो नाही. इथे नाही. माझ्याबरोबर इथे नाही.”

पायरो म्हणाला, “पण ते तसेच आहे. थोडी खटपट करून मीदेखील इथे पाहुणा म्हणून हजर झालो. ती बहीण झालेली स्त्री नुकतीच दवाखान्यातून ऑपरेशननंतर बाहेर पडली असल्याचे, सांगण्यात आले. ती इथे आली, तेव्हा बरीच बरी होती. पण मी, एक प्रसिद्ध गुप्तहेरदेखील, इथे आल्याची बातमी आल्यावर, लगेच तिने बेत बदलला. तिला वाटले, त्या जागी तिने पहिल्यांदा तो हिरा लपवला. नंतर तिने अगदी ठरवून, परत अंथरूण धरले. तिला मला भेटायचे नव्हते. कारण माझ्याकडे तिचा फोटो असल्याने मी तिला लगेच ओळखले असते. ते तिला आवडणारे नव्हते. पण तिला तिच्या खोलीत तिच्या भावाबरोबर रहाणे भाग होते. तो तिच्यासाठी सगळी नाटके करत होता.”

मायकेलने विचारले, “आणि ते माणिक?”

पायरो म्हणाला, “मला वाटते, मी आलो, तेव्हा ती सगळ्यांबरोबर स्वयंपाकघरात होती. सगळे हसत होते, बोलत होते आणि ख्रिसमस पुडींग ढवळत होते. ते बाउल्समध्ये भरले गेले आणि त्या तरुण स्त्रीने ते माणिक लपवले. एका बाउलमध्ये ते खाली दाबले. आपण ख्रिसमसच्या दिवशी खाणार होतो, त्या बाउलमध्ये नव्हे. ओहो, नाही. तिला माहिती होते. त्या विशेष साच्यात. जे नवीन वर्षाला खाल्ले जाणार होते, त्या साच्यात टाकले. त्यापूर्वी ती निघायला तयार असेल. आणि ती निघेल, तेव्हा संशयातीतपणे, ते ख्रिसमस पुडींग तिच्याबरोबर जाईल. पण कसे नशीब असते बघा. ख्रिसमसच्या दिवशी सकाळी तिथे अपघात झाला. नक्षीदार साच्यातील पुडींग दगडांच्या फरशीवर पडले आणि साचा फुटला. मग आता काय करायचे? चाणाक्ष मिसेस रॉसने दुसरे पुडींग घेऊन ते ख्रिसमसच्या दिवशी खायला पाठवले.”

कॉलीन म्हणाला, “अरे देवा, म्हणजे तुम्हाला असे म्हणायचे आहे, की ख्रिसमसच्या दिवशी आजोबा जे पुडींग खात होते, तेव्हा खरे माणिक त्यांच्या तोंडात गेले?”

पायरो बोलला, “नक्कीच. आणि मिस्टर डेसमॉन्ड-डी-वोर्टलेने ते बघितले, तेव्हाच्या त्याच्या भावनांची तू कल्पना करू शकतोस. अरे मित्रा, नंतर काय झाले? माणिक पुढे गेले. मी ते तपासले व कोणाच्या नकळत अगदी बेफिकीरपणे, त्यात काही रुची नसल्यासारखे ते माझ्या खिशात टाकले. पण निदान एका माणसाने ते पाहिले. जेव्हा मी रात्री पलंगावर पहुडलो, तेव्हा त्या माणसाने माझी खोली शोधली. मला शोधले. पण त्याला माणिक सापडले नाही. का?”

मायकेल दम टाकत म्हणाला, “कारण तुम्ही ते ब्रिजेटला दिले होते. आणि म्हणूनच --- पण मला हे समजत नाही, की --- म्हणजे --- इकडे बघा, काय झाले?”

पायरो त्याच्याकडे बघून हसला. तो म्हणाला, “आता वाचनालयात ये आणि खिडकीतून बाहेर बघ. मी तुला असे काही दाखवतो, ज्याने गूढ उकलले जाईल.”

तो निघाला. बाकी सगळे त्याच्या मागोमाग गेले. तो बोलला, “पुन्हा एकदा गुन्हाची घटना आठवा.”

त्याने खिडकीबाहेर निर्देश केला. सगळ्यांच्या तोंडातून एकाच वेळी आश्चर्योद्गार निघाला. तिथे बर्फात पडलेले प्रेत नव्हते. शोकांतिकेचा मागमूस नव्हता. फक्त विस्कटलेला बर्फ पडला होता.

कॉलीन हळूच म्हणाला, “हे स्वप्न होते का, नाही ना? प्रेत नाहीसे होणे.” त्याने डोके हलवले आणि त्याचे डोळे चकाकले.

मायकेल ओरडला, “देवा रे, मिस्टर पायरो, तुम्ही --- तुम्ही हे केले नाही --- ओहो, इकडे बघा. यावेळी आपण सगळे त्याच्याबरोबर आहोत.”

पायरो नेहमीपेक्षा जास्त चकाकत होता.

“मुलांनो, हे खरे आहे. मी सुद्धा एक लहानसा विनोद केला आहे. मला तुमचा छोटासा बेत माहिती होता. त्यामुळे मी त्याला अनुषंगून माझा एक बेत ठरवला. ब्रिजेट तिथे होती. मी आशा करतो, तुम्ही बर्फात फिरतांना अजून काही वाईट होणार नाही? जर तुम्हाला न्यूमोनिया झाला असता, तर मी मला कधीच माफ केले नसते.”

ब्रिजेट नुकतीच खोलीत आली होती. तिने जाड स्कर्ट व लोकरीचा स्वेटर घातला होता. ती हसत होती.

पायरो कडकपणे म्हणाला, “मी तुझ्या खोलीवर हर्बल चहा पाठवला होता. तू तो प्यायलास का?”

ब्रिजेट म्हणाली, “एक घोट पुरेसा होता. मी ठीक आहे. मिस्टर पायरो, मी तुमचे काम चांगले केले का?” बापरे, तुम्ही मला घट्ट फडके बांधून रक्तप्रवाह थांबवून ठेवायला सांगितला होता, त्यानंतर माझा दंड अजून दुखतो आहे.”

पायरो म्हणाला, “पण बाळा, तू छान काम केलेस. सुंदर! पण असे बघ, इतर सर्वजण अजून कोड्यात आहेत. काल रात्री मी ब्रिजेटकडे गेलो. तिला सांगितले, की मला तुमचे छोटेसे गुप्त नाटक माहिती आहे. मी तिला विचारले, की ती माझ्यासाठी अजून थोडा अभिनय करू शकेल का. तिने तो अभिनय फार छान केला. तिने मिस्टर डेसमॉन्ड-ली-वोर्टलेचे बूट घालून पाऊलखुणा उमटवल्या.”

सारा कडक आवाजात बोलली, “पण मिस्टर पायरो, हे सर्व कशासाठी? डेसमॉन्डला पोलिसांना आणायला कशाला पाठवले? ही विनोदी फसवणूक असल्याचे त्यांना समजले, तर ते रागावतील.”

पायरो बोलला, “पण बाईसाहेब मला क्षणभर हे कळत नाही, की मिस्टर ली-वोर्टले पोलिसांना आणायला गेले आहेत. ते या खुनामध्ये सहभागी होऊ इच्छित नसतील. ते फार चिडले होते. त्यांना काय दिसत होते, तर माणिक मिळवायची संधी. त्यांनी तो हिरा हिसकावला व फोन नादुरुस्त असल्याचे नाटक करून पोलिसांना आणण्याच्या बहाण्याने गाडीतून सूंबाळ्या केला. मला स्वतःला असे वाटते, की तुम्ही त्याला शेवटचेच काही वेळ बघितले असेल. माझ्या समजुतीप्रमाणे, त्याने इंग्लंडमधून पळ काढलेला आहे. त्याचे काही बेट आहेत, नाही का बाईसाहेब?”

साराने मान हलवून म्हटले, “हो, आम्ही असा विचार करत होतो --- “ ती थांबली.

“तो पळून जाऊन तुमच्याशी लग्न करायचा बेत आखत होता, बरोबर ना? अशा तऱ्हेने हिरा देशाबाहेर नेण्याचा त्याचा फार नामी बेत होता. जेव्हा तुम्ही एखाद्या मुलीबरोबर पळून जाता, तेव्हा तुम्ही तुमच्याबरोबर ऐतिहासिक हिरा चोरून देशाबाहेर नेण्याचाही बेत करत आहात, असा संशय कुणाला येत नाही. ओहो हो, हे दोन्ही एकदम करून, त्याने फसवण्याची चांगली युक्ती साधली असती.”

सारा बोलली, “माझा यातील एकाही शब्दावर विश्वास नाही.”

पायरो म्हणाला, “मग त्याच्या बहीणीला विचारा.” साराने तिचे डोके रागाने वळवले.

प्लॅटीनम सोनेरी केसांची बाई दारात उभी होती. फर कोट घालून, ती रागाने, दुष्टपणे हसत बोलली, “कसली बहीण! तो डुक्करछाप माझा भाऊ नाही. म्हणजे त्याने मार खाल्ला, खाल्ला का? आणि मला सामान वहायला ठेऊन गेला. हा सर्व त्याचा बेत होता. तो म्हणाला, आपण ते माणिक विकून पैसे मिळवू ते त्यासाठी कधीच कोर्टात खेचणार नाहीत. मी त्याला नेहमी धमकी देत असे, की मला राजघराण्यातील ऐतिहासिक रत्न मिळाले आहे. डेसमॉन्ड आणि मी ते पॅरीसमध्ये विकून आलेले पैसे वाटून घेणार होतो --- आता तो डुक्कर छाप मला सोडून, पळून गेला आहे. मला त्याचा खून करायला आवडेल. “मी इथून लवकर बाहेर पडले तर बरे होईल --- कुणीतरी फोन करून टॅक्सी बोलावेल का?”

पायरो म्हणाला, “पुढच्या दाराशी तुम्हाला स्टेशनवर नेण्यासाठी गाडी उभी आहे.”

“तुम्ही सगळ्यांचा विचार करता, नाही का?”

पायरो समाधानाने बोलला, “बऱ्याच गोष्टी.”

पण पायरो हे प्रकरण असे अर्ध्यावर सोडून देणारा नव्हता. जेव्हा तो खोट्या मिस ली-वोर्टलेला गाडीत बसायला मदत करून जेवणाच्या खोलीत परत आला, तेव्हा कॉलीन त्याची वाट बघत होता. त्याच्या पोरकट चेहऱ्यावरील भुवया वर चढल्या होत्या. “पण मिस्टर पायरो, इकडे बघा. माणिकाचे काय? तुम्ही त्याला माणिकासकट पळू दिलेत?”

पायरोचा चेहरा पडला. त्याने त्याच्या मिशा पिळल्या. “त्याने आपल्याला हातोहात फसवले.” तो मलूलपणे म्हणाला, “मी ते मिळवेन. अजून दुसरे मार्ग आहेत. अजून मी --- “

मायकेल म्हणाला, “मला तसेच वाटले. त्या डुकराला माणिकासकट पळून जाऊ देणे!”

ब्रिजेट जास्त हुशार होती. ती ओरडली, “तो पुन्हा इथे येईल. नाही का, मिस्टर पायरो?”

“ब्रिजेट, आपण परत हातचलाखी दाखवायची का? माझ्या डाव्या खिशात हात घाल.”

ब्रिजेटने तिचा हात आत घातला. विजयाची आरोळी मारत तो बाहेर काढला. तिच्या हातात लाल माणिक चमकत होते.

पायरोने स्पष्ट केले, “समजले का? तुझ्या हातात ठेवले होते ती खऱ्या माणिकाची प्रतिकृती होती. मी ती लागली तर म्हणून, लंडनहून आणली होती. समजले का? आपल्याला याचे प्रकरण व्हायला नको आहे. मिस्टर डेसमॉन्ड पॅरीसमध्ये, बेल्जियममध्ये वा कुठेही त्या माणिकाचे प्रदर्शन करतील आणि मग त्यांना शोध लागेल, की तो हिरा खरा नाही आहे. याहून छान काय असू शकेल? सर्व गोष्टींचा शेवट आनंदी होतो आहे. प्रकरण टाळले गेले. राजाला हिरा परत मिळाला

आहे. तो त्याच्या देशाला परततो आणि शांत होतो. आपण आनंदी लग्नाची आशा करतो. शेवट गोड होतो.”

सारा हळू पुटपुटते, “फक्त माझ्याशिवाय!”

ते पायरो सोडून कुणालाच ऐकू जात नाही. तो त्याचे डोके हळूच हलवतो.

“सारा बाईसाहेब, तुम्ही चुकत होतात. तुम्हाला अनुभव मिळाला. अनुभव नेहमी किमती असतो. तुमच्या भविष्यात मला आनंद दिसतो आहे.”

सारा बोलली, “असे तुम्ही म्हणता आहात.”

कॉलीन भुवया चढवून म्हणाला, “मिस्टर पायरो, इकडे बघा. आम्ही तुमच्यासाठी काही नाटक करणार असल्याचे, तुम्हाला कसे समजले?”

हर्क्युल पायरो मिशा पिळत बोलला, “अशा गोष्टींचा छडा लावणे, हा माझा व्यवसाय आहे.”

“पण ते तुम्हाला कसे शक्य झाले? कोणी तुम्हाला ते सांगितले का?”

“नाही, असे काही झाले नाही.”

ते सगळे एकदम ओरडले, “मग कसे कळले, ते आम्हाला सांगा.”

पायरो म्हणाला, “पण नाही. पण नाही. जर मी तुम्हाला ते सांगितले, तर तुम्ही काहीच विचार करणार नाही. हे एखाद्या जादुगाराने तो जादू कशा करतो, ते दाखवण्यासारखे होईल.”

“मिस्टर पायरो, आम्हाला सांगा. चला लवकर सांगा.”

“तुम्हाला खरेच असे वाटते का, की हे शेवटचे गूढदेखील मी सोडवावे?”

“हो, सांगा.”

“मला वाटत नाही, मी सांगू शकेन. तुम्ही नाराज व्हाल.”

“चला आता, मिस्टर पायरो लवकर सांगा, तुम्हाला ते कसे कळले?”

“तर असे बघा, मी चहानंतर वाचनालयात खिडकीजवळ स्वतःशी विचार करत बसलो होतो. मला झोप लागली. मी जागा झालो, तेव्हा खिडकीबाहेर माझ्याजवळ तुम्ही तुमच्या बेतांची चर्चा करत होतात. खिडकी वरून उघडी होती.”

कॉलीन उबग आल्यासारखा ओरडला, “एवढेच? किती साधे!

पायरो हसत बोलला, “आहे की नाही? बघा, तुम्ही नाराज झालात.”

मायकेल बोलला, “ठीक आहे, आता आम्हाला सर्व काही समजले.”

हर्क्युल पायरो स्वतःशी पुटपुटला, “पण गोष्टी जाणून घ्यायचा ज्याचा व्यवसाय आहे, त्याला, मला नाही समजले.”

डोके थोडेसे हलवत, तो हॉलमध्ये चालत गेला. कदाचित विसाव्यांदा त्याने खिशातून एक मळकट कागदाचा तुकडा काढला.

“थोडेसुद्धा प्लम पुडिंग खाऊ नका. तुमच्या चांगल्या तब्येतीसाठी शुभेच्छा.”

विस्कटलेली, जमिनीवर ब्रश आणि केरभरणे घेऊन काम करत असलेली, फुलाफुलांच्या फ्रॉकमधील मुलगी होती. मोठ्या गोल डोळ्यांनी ती हातातील वर्तमानपत्रावर नजर रोखून बघत होती.

हर्क्युल पायरोने विचारपूर्वक त्याचे डोके हलवले. जो सगळे काही स्पष्ट करू शकतो, त्याला हे मात्र समजत नाही. हे लाजलावणे आहे. हे का लिहिले आहे? हे कोणी लिहिले आहे? या प्रश्नांची उत्तरे मिळाल्याशिवाय त्याला क्षणभरदेखील शांती नव्हती. अचानक कणहल्यासारखा आवाज ऐकून, तो विचारातून जागा झाला. त्याने डोळे ताणून खाली पाहिले. त्याला केरभरणे व झाडू घेऊन काम करणारी कुरळ्या केसांची मुलगी दिसली.

ती बोलली, “ओहो सर, ओहो सर, सर, कृपया” पायरोने मवाळपणे विचारले, “बाळा, तू कोण आहेस?” “अॅनी बेट्स, सर. मी इथे मिसेस रॉसला मदत करायला आले आहे. मला असे काही करायचे नव्हते. असे काही करायचे नव्हते --- जे मी करायला नको ते, असे मला म्हणायचे आहे. तुमच्या चांगल्याकरता, असे मला म्हणायचे आहे.”

पायरोच्या डोक्यात प्रकाश पडला. त्याने कागदाचा मळकट तुकडा काढला. तो म्हणाला, “अॅनी, हे तू लिहिले आहेस?”

“पण मला तुम्हाला काही हानी पोचवायची नव्हती. खरेच काही हानी पोचवायची नव्हती.”

पायरो तिच्याकडे बघून हसत बोलला, “बरोबर आहे, अॅनी. पण मला त्याबद्दल सांग. तू हे का लिहिलेस?”

“ठीक आहे. सर, माझी खात्री आहे, ते त्या दोघांसाठी होते. मिस्टर ली-वोर्टले व त्यांची बहीण. आमच्यापैकी कुणीच असा विचार केला नव्हता. आणि ती थोडीदेखील आजारी नव्हती. आम्ही सगळे हे सांगू शकतो. आम्हाला वाटले --- आम्हाला सगळ्यांना वाटले --- काही विचित्र चालू आहे. सर, मी तुम्हाला सरळ सांगते. मी तिच्या खोलीत स्वच्छ टॉवेल घेऊन गेले होते. मी दारात ऐकले. तो तिच्या खोलीत होता. ते दोघे बोलत होते. मी अगदी सरळसरळ असे ऐकले. तो म्हणत होता, “हा इथे आलेला पायरो गुप्तहेर आहे. आपल्याला काही करावे लागेल. लवकरात लवकर त्याला आपल्या वाटेतून त्याला दूर करावे लागेल.” आणि मग फार वाईट, त्रासदायक पद्धतीने, आवाज हळू करत बोलला, “तू ते कुठे ठेवले आहेस? आणि तिने उत्तर दिले, ‘पुडींगमध्ये.’ “ओहो, सर माझे हृदय इतके धडधडले, की मला वाटले ते आता बंद पडणार. मला वाटले, ते ख्रिसमस

पुडिंगमधून तुम्हाला विष देणार आहेत. काय करावे, मला सुचेना. मिसेस रॉसने माझे काही ऐकून घेतले नसते. नंतर माझ्या डोक्यात कल्पना आली, की मी तुम्हाला चिड्डी लिहून जागे करावे. मी तसे केले आणि ती तुमच्या उशीवर ठेवली, म्हणजे तुम्ही झोपायला जाल, तेव्हा तुम्हाला ती सापडेल.” अॅनी थांबली.

पायरोने काही मिनिटे थंडपणे तिचे निरीक्षण केले.

शेवटी तो म्हणाला, “मला वाटते अॅनी, तू भावनामय सिनेमे खूप बघतेस. किंवा दूरदर्शनने तरी तुझ्यावर परिणाम केला आहे का? पण महत्वाची गोष्ट ही आहे, की तुझा स्वभाव चांगला आहे व तुझ्याकडे काही प्रमाणात हुशारी आहे. मी लंडनला परत गेल्यानंतर, तुझ्यासाठी एक भेट पाठवेन.”

“सर, मी आभारी आहे. फार फार आभारी आहे.”

“अॅनी, तुला भेट म्हणून काय आवडेल?”

“मला काहीही आवडेल. मला आवडणारे काही तुम्ही पाठवू शकाल का?”

पुढचा विचार करत पायरो म्हणाला, “ते योग्य असेल तर, हो.”

“सर, मला तुम्ही मेकपची पेटी पाठवू शकाल का? मिस्टर ली-वोर्टलेच्या नसलेल्या बहीणीकडे होती, तशी?”

पायरो म्हणाला, “हो, हो, ते करता येईल.”

तो बोलला, “हे रूचीपूर्ण आहे. मी परवा वस्तुसंग्रहालयात गेलो होतो. तिथे बॅबिलॉन की अशाच कुठल्या पुरातन संस्कृतीच्या जुन्या मूल्यवान वस्तु --- हजारो वर्षे जुन्या --- पाहिल्या. त्यात मेकपच्या पेट्या होत्या. बाईचा स्वभाव काही बदलत नाही.”

अॅनी बोलली, “काय म्हणालात?”

पायरो म्हणाला, “काही नाही. मी विचार करत होतो, की बाळा, तुला मेकपची पेटी मिळेल.”

“सर, मी आभारी आहे. खरेच, फार आभारी आहे.”

अंनी आनंदाने निघून गेली. पायरो तिच्याकडे बघत समाधानाने मान हलवत होता. तो स्वतःशीच बोलला, “आणि आता मी जातो. इथे आता काही काम उरले नाही.

अचानक त्याच्याभोवती दोन हातांची मिठी पडली. ब्रिजेट म्हणाली, “जर तुम्ही मिस्लेटोच्या डहाळीखाली उभे राहिलात, तर --- “

पायरोला आनंद झाला. फारच आनंद झाला. तो स्वतःशी पुटपुटला, की माझा हा ख्रिसमस फारच छान गेला.

अनुवादिकेची ओळख

डॉ. वृषाली जोशी

B Sc, M A, M Ed, Ph D

२५ अनुवादित कथा मराठी मासिकामधून प्रसिद्ध झाल्या आहेत. ई साहित्यतर्फे एकतीस पुस्तके प्रसिद्ध झाली आहेत.

मराठी व इंग्रजी माध्यमांच्या शाळाकॉलेजमध्ये अध्यापन केले आहे.

संशोधन प्रकल्पात सहभाग घेतला आहे.

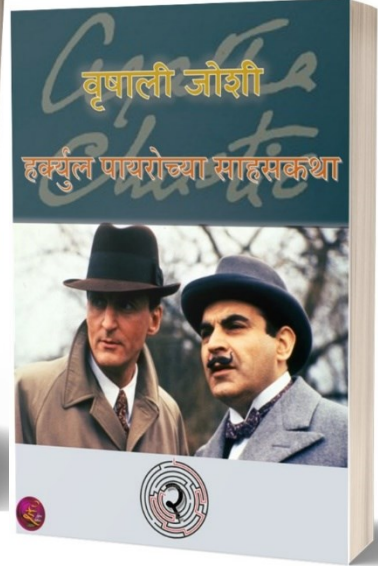
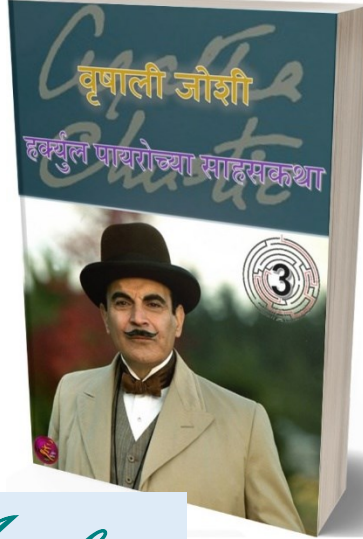
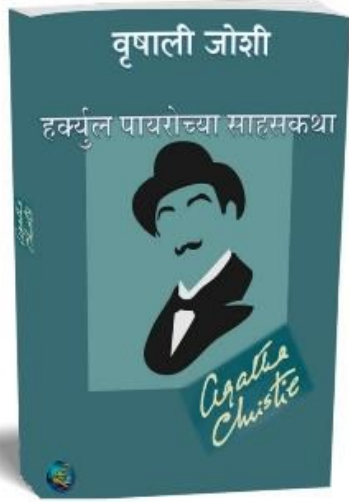
कॉलेजमध्ये प्राचार्यपद भूषवले आहे.

सुगमसंगीत स्पर्धेत पारितोषिके, सिंथेसायझरवर गाणी वाजवण्याचा, कविता करण्याचा व शब्दकोडी बनवण्याचा छंद आहे.

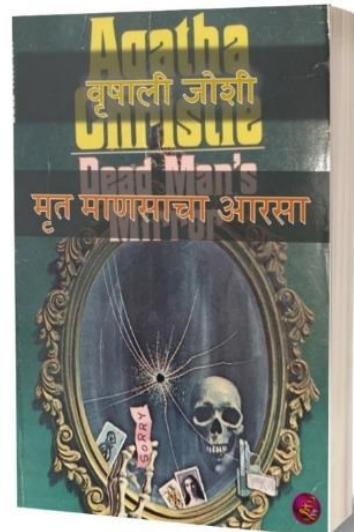
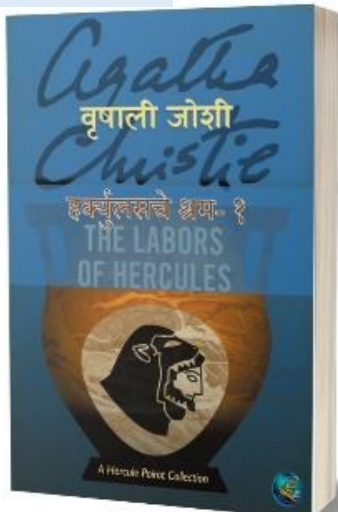
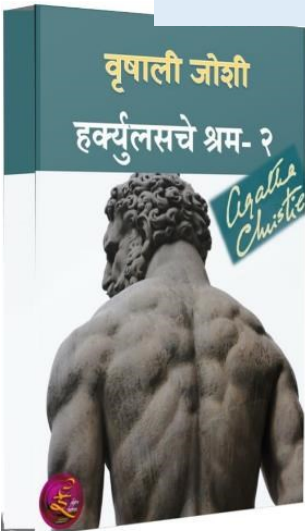
संपर्क: वृषाली जोशी ७, अक्षय, २० तुळशीबागवाले कॉलनी पुणे ४११००९, चलभाष
९९२१७४६२४५

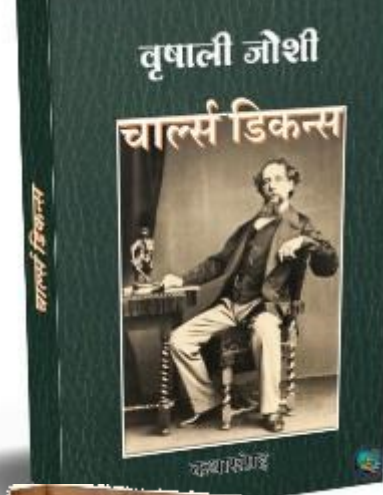
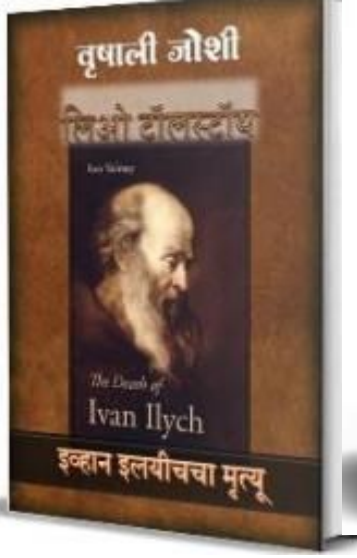
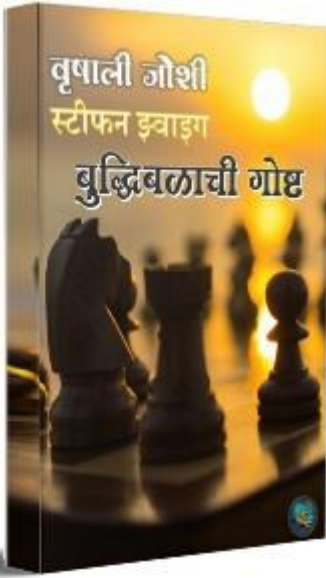
ज्या कव्हरवर क्लिक कराल
ते पुस्तक उघडेल
(नेट आवश्यक)

डॉ. वृषाली जोशी यांची पुस्तके

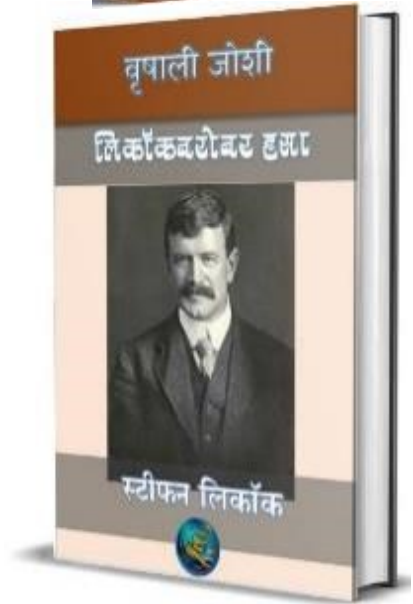
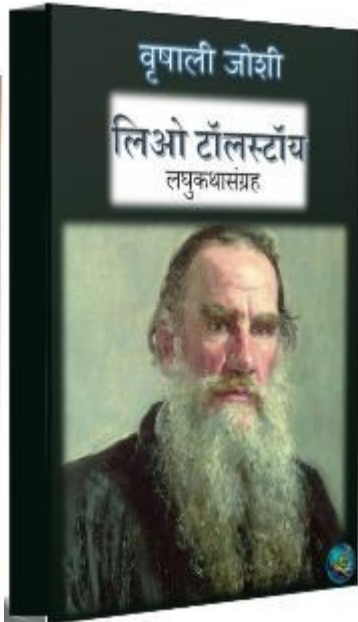
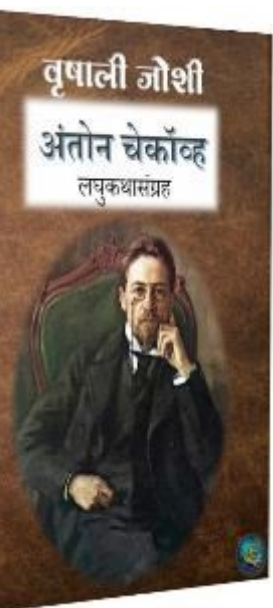
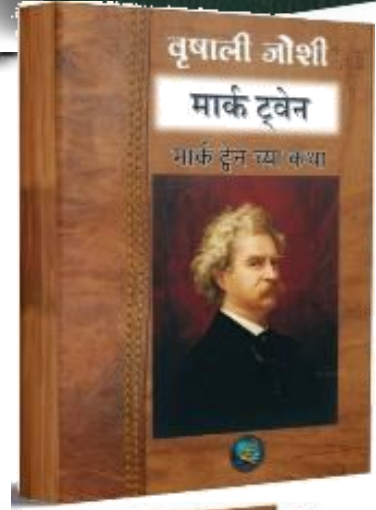
Agatha
Christie

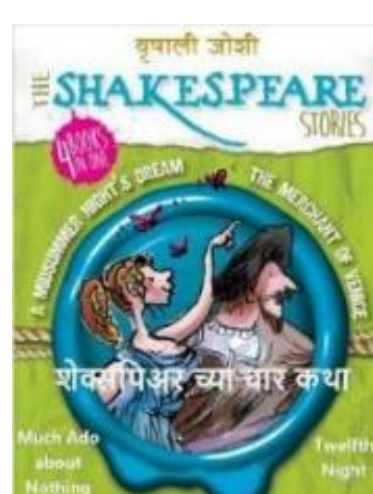
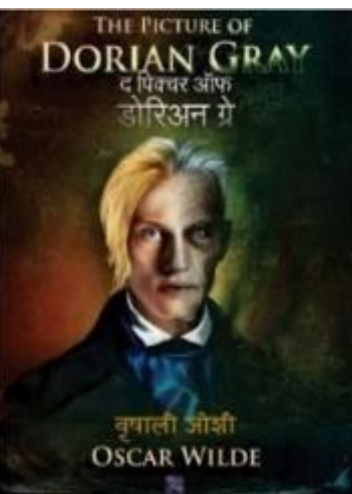
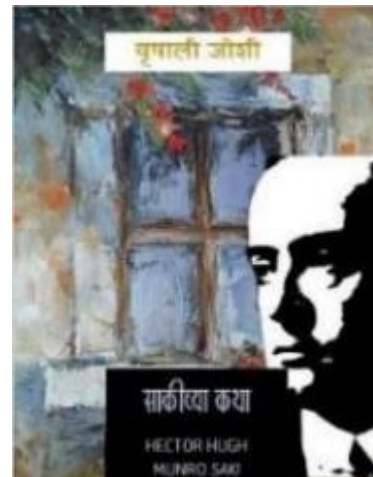
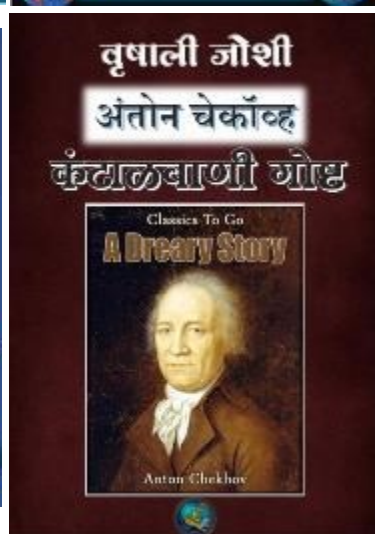

डॉ. वृषाली जोशी यांची पुस्तके

ज्या कन्हरवर क्लिक कराल
ते पुस्तक उघडेल
(नेट आवश्यक)

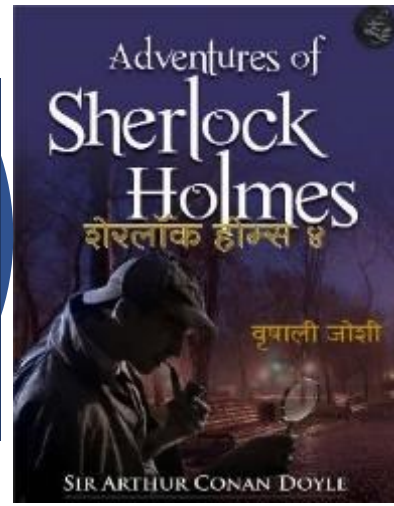

शेरलॉक होम्स ७
वृषाली जोशी

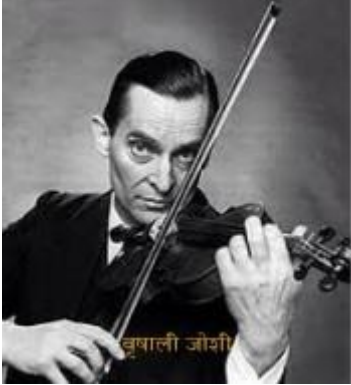

शेरलॉक होम्स
भाग १ ते ८ (५० कथा)
ज्या कव्हरवर क्लिक
कराल ते पुस्तक उघडेल

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

शेरलॉक होम्स ५

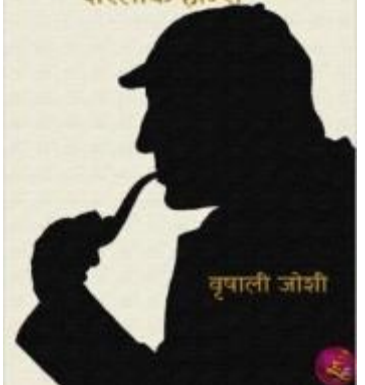
वृषाली जोशी

शेरलॉक होम्स ६

वृषाली जोशी

The Sherlock Holmes
शेरलॉक होम्स

वृषाली जोशी

SHERLOCK
HOLMES
2

शेरलॉक होम्स-२

वृषाली जोशी

THE ADVENTURES OF
SHERLOCK HOLMES

शेरलॉक होम्स ३
वृषाली जोशी

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

शेरलॉक होम्स ८

वृषाली जोशी

ई साहित्य प्रतिष्ठानचे हे चौदावे वर्ष.
डॉ. वृषाली जोशी यांचे हे एकतिसावे पुस्तक.

डॉ. वृषाली जोशी या मराठी व इंग्रजी या भाषांच्या विद्वान आहेत. त्या प्राचार्य होत्या. त्यांनी काही काळ विदेशात राहून तेथल्या वाचन संस्कृतीचा अनुभव घेतला आहे. तशी वाचन संस्कृती महाराष्ट्रातही निर्माण व्हावी असे त्यांना वाटते. वाचकांची अभिरूची वाढली तरच लेखकांकडूनही दर्जेदार साहित्य निर्माण होईल. इंग्रजीतील उच्च दर्जाचे निवडक लेखकांचे साहित्य मराठीत अनुवाद करून मराठी वाचकांची अभिरूची संपन्न व्हावी यासाठी त्या अतोनात कष्ट घेतात. तसे पहाता अनुवादित पुस्तकांना अनेक व्यावसायिक प्रकाशकांकडून मागणी असते. परंतु मराठीतील जास्तीत जास्त वाचकांपर्यंत आपले साहित्य जावे म्हणून त्यांनी ई साहित्यची निवड आपल्या पुस्तकांसाठी केली आहे.

डॉ. वृषाली जोशी यांच्यासारखे ज्येष्ठ लेखक आपली पुस्तके ई साहित्यच्या माध्यमातून जगभरातील मराठी वाचकांना विनामूल्य देतात. असे लेखक ज्यांना लेखन हीच भक्ती असते. आणि त्यातून कसलीही अभिलाषा नसते. मराठी भाषेच्या सुदैवाने गेली दोन हजार वर्षे कवीराज नरेंद्र, संत ज्ञानेश्वर, संत तुकारामांपासून ही परंपरा सुरू आहे. अखंड. अजरामर. म्हणून तर दिनानाथ मनोहर(४ पुस्तके), शंभू गणपुले (९पुस्तके), डॉ. मुरलीधर जावडेकर(९), डॉ. वसंत बागुल (२०), शुभांगी पासेबंद(१४), अविनाश नगरकर(४), डॉ. स्मिता दामले(८), डॉ. नितीन मोरे (३५), अनील वाकणकर (९), फ्रान्सिस आल्मेडा(२), मधुकर सोनावणे(१२), अनंत पावसकर(४), मधू शिरगांवकर (८), अशोक कोठारे (५० खंडांचे महाभारत), श्री. विजय पांढरे (ज्ञानेश्वरी भावार्थ), मोहन मद्रवणा (जागतिक कीर्तीचे वैज्ञानिक), संगीता जोशी (आद्य गझलकारा, १८ पुस्तके), विनीता देशपांडे (७) उल्हास हरी जोशी(७), नंदिनी

देशमुख (५), डॉ. सुजाता चव्हाण (११), डॉ. वृषाली जोशी(३१), डॉ. निर्मलकुमार फडकुले (१९), CA पुनम संगवी(६), डॉ. नंदिनी धारगळकर (१३), अंकुश शिंगाडे(१७), आनंद देशपांडे(४), नीलिमा कुलकर्णी (२), अनामिका बोरकर (३), अरुण फडके(६) स्वाती पाचपांडे(२), साहेबराव जवंजाळ (२), अरुण वि. देशपांडे(५), दिगंबर आळशी, प्रा. लक्ष्मण भोळे, अरुंधती बापट(३), अरुण कुळकर्णी(८), जगदिश खांदेवाले(५) पंकज कोटलवार(५) डॉ. सुरुची नाईक (३) डॉ. वीरेंद्र ताटके(२), आसावरी काकडे(५), रामदास खरे(४), अतुल देशपांडे, श्याम कुलकर्णी, किशोर कुलकर्णी असे अनेक ज्येष्ठ व अनुभवी लेखक ई साहित्यच्या द्वारे आपली पुस्तके लाखो लोकांपर्यंत विनामूल्य पोहोचवतात.

अशा साहित्यमूर्तींच्या त्यागातूनच एक दिवस मराठीचा साहित्य वृक्ष जागतिक पटलावर आपली ध्वजा फडकवील याची आम्हाला खात्री आहे. यात ई साहित्य प्रतिष्ठान एकटे नाही. ही एक मोठी चळवळ आहे. अनेक नवनवीन व्यासपीठे उभी रहात आहेत. त्या त्या व्यासपीठांतून नवनवीन लेखक उदयाला येत आहेत. आणि या सर्वांचा सामूहिक स्वर गगनाला भिडून म्हणतो आहे.

आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषीं लोकीं 'इ'ये ।

दृष्टादृष्ट विजये । होआवे जी ।

